

တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်

Direct Democracy

၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လမ်းညွှန်စာအုပ်သည် နိုင်ငံတွင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းများကို ပံ့ပိုးရန်အတွက် (၁) ပြည်သူများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံရေး ပါတီများ၊ ဌာနဆိုင်ရာများနှင့် လွှတ်တော်အမတ်များ အတွက် အခြေခံဥပဒေနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ကျယ်ပြန့်စွာ လေ့လာနိုင်စေရန် (၂) အစိုးရအတွင်းအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားပြင်ပမှပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများကိုလည်းကောင်း၊ မွန်၍ သတင်းအချက်အလက်စုံလင်ပြီး ဒေသတွင်းဆုံး ဖြတ်ချက်ချမှတ်မည့်သူများအတွက် ဒေသနှင့် လိုက်လျောညီထွေမှုရှိစေသောအထောက်အပံ့များကို ကူညီပံ့ပိုးရန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ လမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ဤအကြောင်းအရာအား စတင်လေ့လာသော စာဖတ်သောသူများအတွက် မိတ်ဆက်အဖြစ်လည်းကောင်း၊ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းအတွက် ဗဟုသုတနှင့် အတွေ့အကြုံများ ဝေမျှလျက်ရှိသော သူများအတွက် ပြန်လည်ကြည့်ရှုနိုင်သော မှတ်တမ်းအဖြစ်လည်းကောင်း ပုံဖော်ထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအတွက် လက်တွေ့ကျသော ရွေးချယ်မှုများကို ကဏ္ဍအလိုက် စီစဉ်တကျရေးဆွဲထားပြီး ရှုပ်ထွေးသော အကြောင်းအရာများအတွက် လျင်မြန်ပြီး လွယ်ကူသော နည်းလမ်းများကို ရှင်းလင်းတင်ပြနိုင်စေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

International IDEA
 ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီ ပေးရေးနိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း(International IDEA) ဆိုသည်မှာ ကမ္ဘာအနှံ့အပြားတွင် ရေရှည်တည်မြဲသော ဒီမိုကရေစီထွန်းကားလာစေရေးအတွက် ကူညီပေးရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တည်ထောင်ထားသော အစိုးရများအကြားပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။

(၁) ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဘာဟန်နည်း ?

- တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ဆိုသည်မှာ အဆိုပြုထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်း၊ ဥပဒေ၊ နိုင်ငံအချင်းချင်း သဘောတူစာချုပ် သို့မဟုတ် မူဝါဒဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့်ပတ်သက်၍ ပြည်သူများကတိုက်ရိုက်မဲပေး နိုင်အောင် ရေးဆွဲထားသော ဥပဒေစည်းမျဉ်းများ၊ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆိုလိုပါသည်။
- ဤသင်ပုန်းကြီးတွင် ပါဝင်သည့် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ စနစ်၏အရေးကြီးဆုံး ပုံစံတစ်ရပ်မှာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုများဖြစ်ပါသည်။

ဘာဟန်ကြောင့်နည်း ?

- တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် အရေးပါသည့် ကိစ္စရပ်များအား နိုင်ငံရေးပါတီကိုယ်စားလှယ်များကို ကျော်လွန်၍ ပြည်သူများက တိုက်ရိုက်မဲပေးနိုင်ပါသည်။ အများစုလက်ခံသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ကို လူနည်းစုကိုယ်စားလှယ်များ၏ လုပ်ငန်းစဉ်များထက် ကျော်လွန်ပြီးဖော်ပြနိုင်ပါသည်။

ဘာဟန်ကြောင့် မဟုတ်ရသနည်း ?

- တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ နည်းလမ်းများသည် ပြည်သူလူထုကို တိုက်ရိုက်ဆွဲဆောင်ခြင်းဖြင့် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို အားလျော့စေပြီး အကြီးအကဲများကဖြတ်လမ်းမှ ဆောင်ရွက်နိုင်သော လူကြိုက်များသည့် နည်းလမ်းဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။ ကျွမ်းကျင်မှုနှင့် အုပ်ချုပ်မှုစွမ်းရည်ပေါ်မူတည်ပြီး မဲပေးသူများ၏ အငြင်းပွားစရာများ ရှိနိုင်ပြီး နိုင်ငံရေးအယူဝါဒများအရ အုပ်စုများကွဲပြားနိုင်ပါသည်။ ငွေ၊ အချိန်နှင့် ထောက်ပံ့ပို့ဆောင်ရေးများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပါမည်။

ပျံ့သည့် နေရာတွင်နည်း ?

- လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို သာမန်ထက်လွန်ကဲသော ဖြစ်ရပ်များဖြစ်သည့် နိုင်ငံတော် အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် စပ်လျဉ်းသော ပြဿနာများကို ဆုံးဖြတ်ရန်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်သတ်မှတ်ရန် သို့မဟုတ် အတည်ပြုရန်တို့အတွက် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံးတွင် အခါအားလျော်စွာ ကျင်းပဆောင်ရွက်ပါသည်။
- အချို့ဒီမိုကရေစီစနစ်များသည် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများအားကိုယ်စားပြုဒီမိုကရေစီစနစ်၏ ဖြည့်စွက်ချက်တစ်ခုအနေဖြင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပုံမှန်ကျင်းပကြသည်။

၂) ဆွေးနွေးမည့်အချက်က အဘယ်နည်း

ဒီမိုကရေစီဆိုသည်မှာ “ပြည်သူများမှအုပ်ချုပ်ခြင်း”ဖြစ်သည်။ များစွာသေးငယ်သည့် ဒေသတွင်း အဖွဲ့အစည်းများမှစ၍ နေရာတိုင်းတွင်ပင်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် လူဦးရေများစွာရှိပြီး အကြောင်းအရာများသည် လွန်စွာရှုပ်ထွေးပါက ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင် အမြဲတစ်စေ့ရှုပ်ထွေးနိုင်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ခေတ်မီသော ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများသည် ကိုယ်စားပြုအစိုးရဟူသည့် မူကို များစွာအခြေခံပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်မအုပ်ချုပ်သော်လည်း မည်သူအုပ်ချုပ်သင့်သည်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့မှ မည်သူကို ဖယ်ရှားသင့်သည်ကို လွတ်လပ်မျှတသည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ကိုယ်စားလှယ်များအစည်းအဝေးတွင် အချို့သောအကြောင်းအရာများနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြည်သူလူထု၏ စစ်မှန်သည့်အမြင်များကို ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိသည့်အကြောင်းရင်း များစွာရှိပါသည်။

- ဒီမိုကရေစီ လူ့အဖွဲ့အစည်းများအားလုံးတွင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်များမှာ အများအားဖြင့် အဆင့်မြင့်လူတန်းစားများဖြစ်ပြီး သာမန်ပြည်သူများနှင့်မတူဘဲ ချမ်းသာကြွယ်ဝမှု၊ ပညာတတ်မှု သို့မဟုတ် အဆင့်အတန်းရှိမှုများကွာခြားပါသည်။ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံးတွင် ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့များ၌ အမျိုးသမီးများကိုယ်စားပြုမှု နည်းပါးပါသည်။ လူနည်းစုများ၊ ပါတီနိုင်ငံရေးနှင့် မပတ်သတ်သောသူများကို ကိုယ်စားထုတ်ထားကြသည်။
- ကိုယ်စားလှယ်များကို ယေဘုယျအားဖြင့် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ရွေးချယ်ထားပြီး အဆိုပါကိုယ်စားလှယ်များအားလုံးမှာ မဲပေးသူများအတွက် အရေးပါမှု မတူညီကြပါ။ သူတို့၏တာဝန်ထမ်းဆောင်မှု မှတ်တမ်း၊ အကျင့်စာရိတ္တ၊ ဒေသတွင်းအချိတ်အဆက်နှင့် ကျွမ်းကျင်မှုစသည့်အချက်များသည် ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်တွင် လွှမ်းမိုးမှုရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ရွေးကောက်ခံပုဂ္ဂိုလ်များသည် လူကြိုက်များသော ထင်မြင်ချက်များကို သဘောတူစရာမလိုဘဲ သူတို့၏ စီးပွားရေးကို ကိုယ်တွင်နိုင်စွမ်း၊ လူမှုရေး သို့မဟုတ် နိုင်ငံခြားရေးမူဝါဒဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ မှန်မှန်ကန်ကန်ချနိုင်စွမ်း အစရှိသည်တို့အပေါ်မူတည်ပြီး ရွေးကောက်ခံရနိုင်သည်ဟုလည်း ပြောနိုင်ပါသည်။
- ကိုယ်စားလှယ်များ၏သက်တမ်းသည် ပုံမှန်အားဖြင့် နှစ်ပေါင်းများစွာသက်တမ်းရှိပြီး ယခင် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် မဖြစ်ပေါ်ဖူးသည့် အကြောင်းအရာအသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဥပဒေပြုသူအများစုအကြိုက်နှင့် ပြည်သူအများစုကြိုက်နှစ်သက်မှုအကြား ခြားနားမှုရှိသကဲ့သို့ ရွေးကောက်ပွဲတစ်ခုနှင့်တစ်ခုအကြား ပြည်သူလူထု၏ အမြင်များသည်လည်း ပြောင်းလဲမှုရှိနိုင်ပါသည်။
- မြို့တော်တွင်နေထိုင်ပြီး အထူးအခွင့်အရေးရရှိသည့် ကိုယ်စားလှယ်များသည် ကိုယ်ကျိုးစီးပွားအတွက် ဦးစားပေးမှုများစွာရှိနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါကိုယ်စားလှယ်များသည် နိုင်ငံခြားခရီးစဉ်များ၊ တရားဝင်အသုံးပြုသည့်ကားနှင့် အဆင့်အတန်းမြင့်မားသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် နေထိုင်ခြင်းကြောင့် မိမိတို့အား ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသူများ၏ လိုလားချက်များနှင့် နေ့စဉ်လိုအပ်ချက်များကို အလွယ်တကူဂရုမပြုမိဘဲ ဖြစ်နေနိုင်ပါသည်။

သို့ဖြစ်ပါ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများသည် ကိုယ်စားပြုခြင်းကို ပီပြင်စွာဆောင်ရွက်နိုင်စေမည့် ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး လက်တွေ့ကျသည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။

International IDEA
 Stromsborg SE-103 34
 Stockholm, Sweden
 Phone: +46-8-698 3700
 Fax: +46-8-20 24 22
 Email: info@idea.int
 Website: http://www.idea.int

ဒီမိုကရေစီနှင့်
 ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးရေး
 နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း
 INTERNATIONAL IDEA
 (Myanmar)
 Room 5C, Yatha Condominium
 458-460 Mahabandoola Road
 (entrance on 31st Street)
 Pabedan Township
 Yangon, Myanmar
 Tel: 01-389202, Fax: 01-389202
 Email: info-myanmar@idea.int

(၃) တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ စနစ်ပုံစံများ

ဤသင်ပုန်းကြီးတွင် “တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ”ဆိုသည့် စကားရပ်ကို သီးခြားဥပဒေများ၊ သဘောတူစာချုပ်များ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းများ၊ မူဝါဒ သို့မဟုတ် အခြားလူထုနှင့်ဆိုင်သောဆုံးဖြတ်ချက်များအတွက် မဲဆန္ဒရှင်များက မဲပေးရွေးချယ်နိုင်မည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား သတ်မှတ်အသုံးပြုပါသည်။ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အဓိကပုံစံနှစ်မျိုးမှာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် နိုင်ငံသားများ၏ လက်မှတ်ထိုးဆောင်ရွက်ချက်ဖြစ်ပါသည်။

- **လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ**
လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသည် (သမ္မတ၊ ဝန်ကြီးများအဖွဲ့၊ လွှတ်တော် စသည့်) အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများက လွှဲပြောင်းပေးအပ်သည့် တိကျသော နိုင်ငံရေး၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပြည်သူများကထောက်ခံခြင်း သို့မဟုတ် အကြံပြုခြင်းတို့ ပြုလုပ်နိုင်သည့် တိုက်ရိုက်မဲပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းများက ချမှတ်ထားသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအား အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ရုပ်သိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများက ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်မည့် တင်ပြချက်များကို လက်ခံခြင်း၊ သို့မဟုတ်ငြင်းပယ်ခြင်း စသည့် ပြည်သူလူထု၏ အခန်းကဏ္ဍကို ကန့်သတ်ထားပါသည်။
- **နိုင်ငံသားများ၏ လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများ**
သီးခြား နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များပေါ်တွင် ကန့်ကွက်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် အတည်ပြုခြင်းဆောင်ရွက်နိုင်မည့် ပြည်သူလူထုက လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုသည့် တိုက်ရိုက်မဲပေးသည့်စနစ်ဖြစ်ပါသည်။ ရွေးချယ်ထားသည့် ဥပဒေပြုအဖွဲ့အစည်းများ၏ အတည်ပြုချက်ရရှိရန်မလိုဘဲ ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေသစ်များ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်မှုများကို ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ အတည်ပြုလက်မှတ်များစွာရေးထိုးထားသည့် လျှောက်လွှာများဖြင့် အဆိုပြုနိုင်ပါသည်။
- **အချို့နည်းလမ်းများမှာ ရှင်းလင်းဖော်ပြရန် ခက်ခဲပါသည်။ ဥပမာ- အီတလီနိုင်ငံတွင် ဖျက်သိမ်းခဲ့ပြီးဖြစ်သော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသည် ပြည်သူလူထု လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများ၏ သဘောလက္ခဏာများ များစွာပါဝင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုလက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုအား လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ဥပဒေသစ်များကို တင်သွင်းခြင်းမပြုနိုင်ဘဲ လွှတ်တော်ကပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဥပဒေကို ရုပ်သိမ်းရန်အတွက် ပြည်သူလူထုက ပြောင်းပြန်ပြန်လည်မဲပေးခြင်းမျှသာဖြစ်ပါသည်။**

တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ဟူသော ပညာရပ်ဝေါဟာရအား စံသတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိပါ။ တူညီသောအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတည်းကိုပင် နိုင်ငံအလိုက် အသုံးအနှုန်းကွဲပြားပါသည်။ နိုင်ငံသားများ လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုသည် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်နှင့် အကြောင်းအရာပေါ်မူတည်ပြီး မဲအဆိုပြုခြင်း သို့မဟုတ် လူထုကစတင်ဦးဆောင်သည့်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအဖြစ် ခေါ်ဆိုနိုင်ပါသည်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပခြင်းသည် အစိုးရ၏ ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်အာဏာဖြစ်ပြီး ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲဟု ခေါ်တွင်သတ်မှတ်ပါသည်။ အချို့အခြေအနေများတွင် ဆန့်ကျင်ဘက်သဘောသက်ရောက်သည့် ဝေါဟာရဖြစ်ပါသည်။ ပိုမိုရှင်းလင်းစွာဖော်ပြနိုင်ရန်အတွက် ဤသင်ပုန်းကြီးတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး The International

IDEA Handbook တွင်ဖော်ပြထားသော ပညာရပ်ဝေါဟာရများကို ဖော်ပြထားပါသည်။

တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ် ပုံစံတစ်ခုအဖြစ် မကြာခင် ရည်ညွှန်းသတ်မှတ်ဖော်ပြသည့် နောက်ထပ်နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အား တာဝန်မှပြန်လည်ရုတ်သိမ်းရန်မဲပေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရွေးကောက်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ် သို့မဟုတ် အရာရှိကို ဖယ်ရှားနိုင်ရန်အတွက် မဲပေးရန် နိုင်ငံသားမဲဆန္ဒရှင်များစွာမှ အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် လျှောက်လွှာများဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အား တာဝန်မှပြန်လည်ရုတ်သိမ်းရန် မဲပေးခြင်းသည် ပြည်သူလူထုက မူဝါဒဆိုင်ရာဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ရန် သို့မဟုတ် ဥပဒေရေးရာ အတည်ပြုဆောင်ရွက်ချက်များအတွက် မဲပေးခြင်းမဟုတ်သည့်အတွက် ကိုယ်စားပြုဒီမိုကရေစီနှင့် ပိုမိုသက်ဆိုင်သည်ဖြစ်ရာ ဤသင်ပုန်းကြီးတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။

စဉ်းစားရမည့်အချက်

ဤနိုင်ငံတွင် ကိုယ်စားပြုဒီမိုကရေစီအတွက် သိသာထင်ရှားသည့်ပြဿနာများက အဘယ်နည်း။ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အထက်တန်းလွှာများသည် လူထုအတွက် ထိရောက်စွာ ကိုယ်စားပြုဆောင်ရွက်ပါသလား။ သို့မဟုတ် ကိုယ်ကျိုးအတွက် စည်းရုံး လှုံ့ဆော်မှုပြုပါသလား။ ပြည်သူအများစုသည် လူထုဘဝကို စိတ်မဝင်စားခြင်း သို့မဟုတ် စိတ်ပျက်ခြင်းရှိသလား။ အဆိုပါ ပြဿနာများကို တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ စနစ်ဖြင့် မည်သို့ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်မည်နည်း။ အဆိုပါ ပြဿနာများကို ပိုမိုဆိုးဝါးစေ သလား သို့မဟုတ်ပြဿနာအသစ်များ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သလား။

တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် တွေ့ရှိရပါသည်။ အထူးသဖြင့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသည် ကမ္ဘာ့နယ်ပယ်ဒေသ အသီးသီးတွင် အစိုးရက မကြာခင် ဆောင်ရွက် လေ့ရှိသည့် နည်းလမ်းဖြစ်လာပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ် အတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက် အချို့ မပါဝင်ဘဲဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ရေးဆွဲခြင်းကို ဆောင်ရွက်လေ့မရှိပါ။

စဉ်းစားရမည့်အချက်

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းနှင့်အညီ မည်သို့ဆောင်ရွက်သင့်သနည်း။ သို့မဟုတ် အမြဲတမ်းနိုင်ငံရေးသမားများ၊ ဝန်ထမ်းများနှင့် တရားသူကြီးများကဲ့ သို့သော် လက်ရွေးစင်များက မူဝါဒချမှတ်ခြင်းနှင့် ဥပဒေပြုခြင်းကို ဆောင်ရွက်လျှင် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျပါသလား။ သို့မဟုတ် ယုံကြည်စိတ်ချမှန်နိုင်သည်ဟု ထင်ပါ သလား။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လူထုသည် မည်သည့်အခန်းကဏ္ဍတွင် ပါဝင်သင့် သနည်း။ ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင် လူထုသည် မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့် မည်မျှပါဝင်သင့် သနည်း။ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အသုံးပြုမှု လွန်ကဲနေပါသလား။

(၄) တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ် - အားသာချက်များနှင့် အားနည်းချက်များ

(က) တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ထောက်ခံသည့်ဆွေးနွေးချက်များ

- **ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုကို တိုးမြှင့်ခြင်း**
သဘောတရားပညာရှင်များစွာတို့သည် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံရေးတွင် ပြည်သူလူထုပါဝင်ခြင်းသည် ပြည်သူလူထု ကြီးပွားတိုးတက် ရေးအတွက် အရေးပါသည့် ကောင်းမွန်သော ဆောင်ရွက်ချက်အဖြစ် နားလည်လက်ခံထားကြပါသည်။ ထိုသို့ပါဝင်ပတ်သက်မှုသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ပြည်သူလက်ခံသည်များကို ကန့်သတ်ရန်အတွက် ကူညီဆောင်ရွက်ပေးရာတွင် များစွာအရေးပါသောတန်ဖိုးအဖြစ် အချို့ကထင်မြင်ယူဆပါသည်။ မည်သည့်နည်းလမ်းမဆို လူထုရေးရာဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှု၏ အတွေ့အကြုံထူးများသည် ပြည်သူများ၏ အကျိုးစီးပွားကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန်အတွက် ပြည်သူများကို တိုက်တွန်းဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး ပုဂ္ဂလိကဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များအား ကျော်လွှားနိုင်ရန် ပြည်သူများအား ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံသားကောင်းများ၏အရည်အသွေးကို တိုးမြှင့်နိုင်သည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချမှတ်ရာတွင် နှစ်အနည်းငယ်ကြာတိုင်း ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရုံမျှဖြင့် ပြည့်စုံလုံလောက်သည့် လူထုပါဝင်မှုအဖြစ် သတ်မှတ်၍မရနိုင်ကြောင်း ငြင်းဆိုသူများလည်းရှိပါသည်။ ပြည်သူများမှ မကြာခဏဆိုသလို တိုက်ရိုက်ပါဝင်ပတ်သက်မှုသည် ပြည်သူ့ဘဝအတွက် ပိုမိုပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုများပြုလုပ်သည့် နိုင်ငံသားများဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။
- **လူထုအချုပ်အခြာအာဏာ**
တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် လူထုအချုပ်အခြာအာဏာကို ဖော်ပြချက်တစ်ခုဖြစ်သည်- (နိုင်ငံသားများသည် အခြေခံကျပြီး အရေးပါသည့် ကိစ္စရပ်များကို မိမိတို့ရွေးချယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ တိုက်ရိုက်ပြောဆိုနိုင်သည့် အခွင့်အရေး)။ နိုင်ငံတော် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ် ရေးဆွဲဆောင်ရွက်ခြင်းကဲ့သို့ များစွာအရေးပါသည့် ကိစ္စရပ်များ၊ သို့မဟုတ် အဓိက ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချမှတ်ရာတွင် တရားဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။
- **ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခြင်းနှင့်ထိန်းချုပ်ခွင့်ကို သာမန်နိုင်ငံသားများအား ပေးအပ်ထားခြင်း**
ရွေးချယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်များသည် အာဏာတစ်ကြိမ်ရရှိပြီး ပြည်သူများ၏ အကျိုးစီးပွားထက် အခွင့်ထူးခံ အထက်တန်းလွှာများ၏ အကျိုးစီးပွားကို ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် လူထုအရေးထက် ပုဂ္ဂလိကအရေးကို ပိုမိုအလေးထားလာနိုင်ပါသည်။ ပါတီအသီးသီးမှကိုယ်စားလှယ်များသည် ပြည်သူ့အကျိုးစီးပွားထက် အထက်တန်း လွှာများနှင့် အာဏာလက်ရှိလူတန်းစား၏ အကျိုးစီးပွားကိုကာကွယ်ရန်အလို့ငှာ လိမ်လည်လှည့်ဖြားမှုများ ပြုလာနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါလိုအပ်ချက်များကို တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းများက အတော်အတန်ဖြည့်ဆည်းပေးပါသည်။ ချမှတ်ထားသည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ၏ ရှင်းလင်းတိကျမှုအပေါ်မူတည်ပြီး လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် နိုင်ငံသားများလက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုချက်သည် လက်ရွေးစင်နိုင်ငံရေးသမားများ၏သစ္စာမဲ့မှုများကို သာမန်နိုင်ငံသားများ တိုက်ရိုက်မဲပေးခွင့်ရှိခြင်းဖြင့် လူထုစွမ်းအားဖြင့်

ကာကွယ်ခြင်းကိုဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ၂၀၁၀ ပြည့်နှစ်တွင် အိုက်စလန်နိုင်ငံတွင် လွှတ်တော်မှအ တည်ပြုသတ်မှတ်ပြီးဖြစ်သော ကြွေးမြီများပေးဆပ်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေကို လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ရာတွင် မဲဆန္ဒရှင်များ၏ ကန့်ကွက်မဲပေးမှုနှုန်းမှာ (၉၈.၁)ရာခိုင်နှုန်းရှိသဖြင့် ပျက်ပြယ် ခဲ့ပါသည်။

- **ပါတီများက ချပြလာသည့်ရွေးချယ်စရာများကို ထုတ်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်း**
ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်သည့် ပါတီများသည် အစိုးရအတွက် ဦးစားပေးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် ရည်ရွယ်ချက်များ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပြဿနာများအတွက် အနည်းဆုံး ဖြေရှင်းနိုင်မည့်နည်းလမ်းများကို ချပြခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်လေ့ရှိပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိသူသည် နောက်ပိုင်းတွင်အဆိုပါ ကြွေးကြော်ချက်နှင့်အညီ အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာရရှိရန် တောင်းဆိုနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အခြေအနေများစွာတို့တွင် မဲပေးသူများအနေဖြင့် ပါတီအဖွဲ့ အစည်းများ၏မူဝါဒများကို တစ်စုတည်းအနေဖြင့်ရွေးချယ်ရပြီး အဆိုပါမူဝါဒပေါင်းချုပ်များတွင် ပါဝင်သည့် အကြောင်းအရာများကို သီးခြားလွှမ်းမိုးနိုင်ခြေနည်းပါးပါသည်။ ပါတီတစ်ခုသည် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိနိုင်သော်လည်း ယင်းပါတီ၏ မူဝါဒရပ်တည်ချက်သည် လူကြိုက်နည်းသည့် သီးခြားအခြေအနေများ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ လူထု ဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများတွင် နိုင်ငံသားများသည် မိမိတို့၏ ကြိုက်နှစ် သက်မှုများကို ခွဲထုတ်နိုင်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲမူဝါဒများနှင့်မသက်ဆိုင်ဘဲ ဆန္ဒအလျောက် မဲပေးကြပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် လူထုထိန်းချုပ်မှုအဖြစ် လမ်းကြောင်းတစ်ခုပေါ်ပေါက်စေပြီး ဥပဒေပြုရေးနှင့် ပြည်သူ့လူထုဆိုင်ရာ မူဝါဒများသည် နိုင်ငံသားများ၏ ကြိုက်နှစ်သက်မှုနှင့် ပိုမိုနီးစပ်နိုင်ပါသည်။
- **ခက်ခဲသည့် ပြဿနာများကို ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းရန် အာဏာပိုင်များအား ဖိအားပေးခြင်း**
လူနည်းစုများမှ စတင်သည့်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ သို့မဟုတ် ပြည်သူတို့၏ စတင်လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုဖြင့် တည်ဆဲအစိုးရ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုအဖွဲ့အစည်းအများစုက ရှောင်လွှဲလိုကြ သည့် ခက်ခဲသောပြဿနာများကို ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းစေရန် ဖိအားပေးတောင်းဆိုနိုင်ပါ သည်။
- **မမျှော်လင့်သည့် အခက်အခဲများကို ဖြေရှင်းခြင်း၊ ဦးတည်ချက်များ ပြောင်းလဲရာတွင် တရားဝင်ဖြစ်စေခြင်း**
နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာမူဝါဒကြေညာချက်များသည် မျှော်လင့်မထားသော အခြေအနေများအတွက် လိုအပ်သော မူဝါဒသစ်များ ချမှတ်ခြင်း၊ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဦးတည်ချက် များပြောင်းလဲခြင်းတို့ကို မဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါ။ ကိုယ်စားပြုစနစ်သည် တည်ဆဲအစိုးရများအနေဖြင့် လာမည့်ရွေးကောက်ပွဲတွင်ကြုံတွေ့ လာဖွယ်ရှိသည့် ၎င်းတို့၏တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မမျှော်လင့်သည့် အခြေအနေများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်နိုင်စေပါသည်။ သို့ရာတွင် အစိုးရသည် မဲဆန္ဒရှင်များ၏ထောက်ခံမှုမပါဘဲ ၎င်းတို့၏မူဝါဒများနှင့်သွေဖီသော လုပ်ဆောင်ချက်များသို့မဟုတ်အငြင်းပွားဖွယ်ရာကိစ္စရပ်များကိုဆောင်ရွက်ခဲ့လျှင်ယင်းတို့သည် တရားဝင်သည်ဟုမသတ်မှတ်နိုင်ပါ။ ထိုကဲ့သို့သောအပြောင်းအလဲများအတွက် လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲကျင်းပခြင်းကြောင့် အစိုးရသည် လူထု၏ထောက်ခံမှုကို ရရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ

ကနေဒါနိုင်ငံတွင် Mackenzie King ၏ လစ်ဘရယ်အစိုးရသည် စစ်မှုထမ်းမနေရစနစ်ကို မပြဌာန်းရန် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်တစ်ခုကို ၁၉၄၀ ခုနှစ်တွင် ပေးခဲ့ပါသည်။ သို့သော် နောက်ပိုင်းတွင် တပ်မတော်မှ အဆိုပါကိစ္စအားဆောင်ရွက်ရန် ပိုမိုဖိအားပေးမှုများရှိလာ ပါသည်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ၁၉၄၂ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပခဲ့ပြီး အစိုးရ၏ ကတိအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရမည့် လုပ်ငန်းများကို လွတ်ကင်းစေရန်နှင့် စစ်မှုထမ်းမနေရစနစ်ကို တရားဝင်ပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။

- **အငြင်းပွားမှုများကို ပြေပျောက်စေခြင်း**
 လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုများဖြင့် အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ် သက်၍ ပြည်သူလူထုက ၎င်းတို့၏ ရှင်းလင်းတိကျသည့်ဆန္ဒကို ဖော်ထုတ်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကိစ္စရပ်များကို ပြည်သူလူထုမှ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုပြီးသည့်နောက် အခြား အကြောင်းအရာများသို့ ပြောင်းလဲသွားခြင်းဖြင့် ပြေလျော့သွားစေနိုင်ပါသည်။ ပထမ အကြိမ်ကျင်းပပြုလုပ်သည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် သတ်မှတ်ထားသည့် အကြောင်းအရာအား ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ခြင်း မပြုနိုင်စေကာမူ ဒုတိယအကြိမ်ကျင်းပပြုလုပ်မည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် ပြေလျော့ သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံတွင် ကိုယ်ဝန်ဖျက်ချမှုနှင့်စပ်လျဉ်းသော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ (၁၉၉၈ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၇ခုနှစ်)နှင့် အိုင်ယာလန်နိုင်ငံတွင် ရွေးကောက်ပွဲပြုပြင် ပြောင်းလဲခြင်း (၁၉၅၈ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၆၈ ခုနှစ်)တို့ကို တည်ငြိမ်စွာ ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ ပါသည်။

(ခ) တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ဆန့်ကျင်ဝေဖန်သည့် ဆွေးနွေးချက်များ

- **နိုင်ငံသားများ၏သတင်းအချက်အလက်နှင့်လုပ်ရည်ကိုင်ရည်ရှိမှု**
 တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် တစ်ခါတစ်ရံတွင် ရှုပ်ထွေးသည့် အခြေအနေများနှင့်ပတ်သက်၍ နိုင်ငံသားများအနေဖြင့် ဗဟုသုတများစွာရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ မဲဆန္ဒရှင်များအနေဖြင့် အလျော် အစားကြီးမားသည့် ကိစ္စရပ်များပေါ်တွင် မှန်ကန်သည့်ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်နိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သော သတင်းအချက်အလက် သို့မဟုတ် အရည်အသွေးများ အမြဲမရှိနိုင်ဟူသော စိုးရိမ်ဖွယ်ရာများလည်း ရှိပေသည်။ ဤသည်မှာ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ် တစ်ခုတည်းတွင် သာမက အားလုံးသော ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့်သက်ဆိုင်သည်ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ် တွင် ပြည်သူ့ရေးရာကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြည်သူများကို အသိပေးရန်နှင့် ပြည်သူကလည်း စိတ်ဝင်စားရန်လိုအပ်ပါသည်။
- **မဲဆန္ဒရှင်များ၏ ဆင်ခြင်တုံတရားကင်းမဲ့မှု**
 တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ပြည်သူလူထုကို ပြောရေးဆိုခွင့်ရရှိစေပါသည်။ ပြောဆိုမည့် အရာများသည် ရှင်းလင်းတိကျမှုမရှိပါ။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် နိုင်ငံသားများ၏လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုသည် အဆိုပါအခက်အခဲများကို ရှင်းလင်းတိကျသည့်နည်းလမ်းဖြင့် အဆုံးအဖြတ် ပေးနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ပြည်သူများ၏ စိတ်ထဲတွင် အဆိုပါကိစ္စတစ်ခုတည်းကို သာရည်ရွယ်ပြီး မဲပေးလေ့မရှိပါ။ နိုင်ငံရေးပါတီများ သို့မဟုတ် ပါတီခေါင်းဆောင်များ၏ ရပ်တည်ချက်များကဲ့သို့သော ဆီလျော်ခြင်းမရှိသည့် အချက်အလက်များသည် ရလဒ်များကို များစွာလွှမ်းမိုးမှုရှိပါသည်။ ဥပမာ ဗြိတိန်နိုင်ငံတွင် ၂၀၁၁ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ပြင်ဆင် ချက်များနှင့်ပတ်သက်သည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲရုံးနိမ့်ခဲ့ခြင်းမှာ မဲဆန္ဒရှင်များသည် လူထု

ထောက်ခံမှုကျဆင်းနေသည့် အဆိုတင်သွင်းသူ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်နှင့် ဆက်စပ်မှု ရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

• **မဲဆန္ဒရှင်များ၏ ငြီးငွေ့မှုများ**

အထူးသဖြင့် မူဝါဒအားဖြင့် အရေးပါသော အကြောင်းအရာများထက် ရှုပ်ထွေးသည့် နည်းပညာ ဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီကို မကြာခဏ အသုံးပြု မည်ဆိုပါက မဲဆန္ဒရှင်များ၏ငြီးငွေ့မှုများ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ မဲဆန္ဒရှင်များသည် အချိန်မရှိခြင်းနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များစွာချမှတ်ရန်အတွက် ဗဟုသုတများမရှိပါက နိုင်ငံရေးတွင်ပါဝင်ဆောင်ရွက် ခြင်းမှတစ်ဆင့်လွတ်ကင်းလာနိုင်ပါသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လူထုကပူးပေါင်းပါဝင်သည့် သမိုင်း အစဉ်အလာနက်ရှိုင်းသည့် ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင်ပင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လူထုလက် မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုသည့်လှုပ်ရှားမှုများတွင် မဲဆန္ဒရှင်ထက်ဝက်ကျော် လာရောက်မဲပေးရန် မလွယ်ကူပါချေ။ အကြောင်းအရာပေါ်တွင် ခိုင်မာသည့် အမြင်မရှိသူများသည် သာမန်အားဖြင့် ရှောင်ကြဉ်ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် လူနည်းစု (ဆန္ဒပြင်းထန်သည့်)က လာရောက်မဲပေးပြီး ဆုံး ဖြတ်ချက်ချမှတ်ရသည့်အခြေအနေဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် တပြိုင် တည်းမဲပေးဆုံးဖြတ်ခြင်းဖြင့် (အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ) မဲဆန္ဒရှင်များ၏ငြီးငွေ့မှုကိုလျော့နည်း သက်သာ စေပါသည်။ သို့ရာတွင် အများစုအစား ဆန္ဒပြင်းထန်သည့်လူနည်းစုသာ လာရောက် မဲပေးပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့်အခြေအနေကို ကာကွယ်နိုင်ရန်အတွက် လာရောက်မဲပေး သည့်ရာခိုင်နှုန်းကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။

• **တာဝန်ဝတ္တရားများကို လွှဲပြောင်းခြင်း သို့မဟုတ် ရှောင်ရှားခြင်း**

နိုင်ငံရေးသမားများ အနေဖြင့် ခက်ခဲသည့်ကိစ္စရပ်များကို ဆုံးဖြတ်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများကို ရှောင်ရှားနိုင်ရန်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် အနိုင်ရပါတီ၊ သို့မဟုတ် ညွန့်ပေါင်းအစိုးရအတွင်း အကွဲအပြဲများရှိနေသော အခြေနေမျိုးတွင်ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ကိစ္စရပ်များကို ပြည်သူများထံသို့ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းဖြင့် နိုင်ငံရေးသမားများသည် ဆုံး ဖြတ်ချက်ကြောင့်ပေါ်ပေါက်လာသည့် အကျိုးဆက်များအတွက်တာဝန်ခံမှုသာမက ဦးဆောင်မှု ပေးရမည့် တာဝန်များကိုပါ လျော့ချနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းကို စည်းစနစ်ကျသည့် ခေါင်းဆောင်မှုပျောက်ဆုံးခြင်းဟု ဝေဖန်သုံးသပ်နိုင်ပါသည်။

• **ရေတိုနှင့် ရေရှည်မူဝါဒများ**

တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် အချိန်တစ်ခုတွင် ပေါ်ပေါက်လာသည့် ကိစ္စရပ်တစ်ခုအတွက် ပြည်သူများ၏အမြင်ကို ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။ မဲဆန္ဒရှင်များအနေဖြင့် အကြောင်းအရာများကို အပြည့်အဝစဉ်းစားရန်၊ ပါတီတစ်ခု သို့မဟုတ် ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ကို ယင်းတို့နှစ်ပေါင်းများစွာ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် မှတ်တမ်းများဖြင့် တိုင်းတာဆုံးဖြတ်ရန်မလိုအပ်ပါချေ။ သို့ဖြစ်၍ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ်၏ အတွေ့အကြုံများအရ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို လွန်ကဲစွာ ယုံကြည်အားထားမှုသည် ကာလတိုဆုံးဖြတ်ရမည့်မူဝါဒများကို တွန်းအားပေးပြီး (ဥပမာ- အခွန်လျှော့ချခြင်း) ရေရှည်ရည်မှန်းချက်များ (ဥပမာ-ပြည်သူလူထုထံမှ ကြွေးမြီများကို လျှော့ချ ခြင်း သို့မဟုတ် ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း)ကို ထိခိုက်စေပါသည်။

- အုပ်ချုပ်မှုစွမ်းရည်နှင့်မူဝါဒများဆက်စပ်မှု**

တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းများကို မကြာခဏအသုံးပြုခြင်းဖြင့် မျှော်မှန်းချက်များပိုမိုတိုးပွားလာစေပြီး နိုင်ငံတော်ကလုပ်ဆောင်နိုင်သည်ထက် ပိုမိုတောင်းဆိုမှုများထားရှိလာကြကာ နိုင်ငံရေးစနစ်ကို ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးဖြစ်စေပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဒီမိုကရေစီစနစ်တစ်ခုလုံး၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို အားလျော့စေပါသည်။ အပြန်အလှန်သဟဇာတဖြစ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ပြည်သူများက ချမှတ်မိလျှင် မူဝါဒဆိုင်ရာမညီညွတ်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ သို့ဖြစ်ပါ၍ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို မည်သူကစတင်ဆောင်ရွက်မည်ဆိုသောအချက်နှင့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို မည်သည့်အရာများဆုံးဖြတ်ရာတွင်ပြုလုပ်မည်စသည့် မူဝါဒများညီညွတ်မှုရှိရန် လိုအပ်ပြီး နိုင်ငံတော်၏စွမ်းဆောင်ရည်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် အရေးကြီးပါသည်။
- အထူးမက်လုံးများနှင့် တိုက်တွန်းတောင်းဆိုမှုများ**

တစ်ခါတစ်ရံတွင် ချမ်းသာကြွယ်ဝပြီး အင်အားကြီးမားသည့် အုပ်စုများက ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင် ဘဏ္ဍာရေးနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားကို တိုးမြှင့်နိုင်ရန်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် နိုင်ငံသားများ လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုကို အဆိုပြုနိုင်ပါသည်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသို့မဟုတ် လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုသည် မဲဆွယ်ရန်လိုအပ်လျက်ရှိသည့် ငွေကြေးနှင့် အရင်းအမြစ်များ ပေါ်ကြွယ်ဝသူများကို များစွာအထောက်အကူပြုနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အမေရိကန်နိုင်ငံတွင် ငွေကြေးများစွာထောက်ပံ့ထားသော၊ ကောင်းစွာစုစည်းထားသော မက်လုံးရှိသော အထူးအုပ်စုများ၏ ပျက်စီးစေလိုသော ဆောင်ရွက်ချက်များအတွက် စိုးရိမ်မှုများကြောင့် စာပေရေးသားထားမှုများများပြားလာခြင်းသည် ကယ်လီဖိုးနီးယားပုံစံ လူထုလက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှု၏ အလွန်အရေးပါသောအချက်ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါအားနည်းချက်ကို လျော့နည်းသက်သာစေရန် အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများပြုလုပ်ရာတွင် လိုအပ်သည့် လက်မှတ်စုဆောင်းမှုနှင့် မဲဆွယ်ရန်ပုံငွေတို့အတွက် စည်းမျဉ်းဥပဒေများကို ဂရုတစိုက်ချမှတ်ထားရန်လိုအပ်ပါသည်။
- ရှေးရိုးစွဲအယူဝါဒများ**

လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လူထုလက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများသည် တိုးတက်ပြောင်းလဲရေးဝါဒထက် ရှေးရိုးစွဲမူဝါဒများအပေါ် အချိုးအစားမညီမျှမှုစွာ ပိုမိုအလေးသာသည်ကို အချို့ပညာရှင်များက ကန့်ကွက်ပြောဆိုကြပါသည်။ အထက်တန်းလွှာမဟုတ်သည့် နိုင်ငံသားများသည် အများအားဖြင့် ပညာတတ်မြောက်မှုနည်းပါးပြီး အထက်တန်းလွှာများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက လူတန်းစားပေါင်းစုံပါဝင်ပြီး ရိုးရာ အစဉ်အလာများကို ပိုမိုထိန်းသိမ်းမှုများရှိနိုင်ပြီး ဖောက်ပြန်ရေးဝါဒများလည်းရှိနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အဆုံးအဖြတ်ပေးနိုင်သည့် အခွင့်အာဏာကို (လက်ရွေးစင်)နိုင်ငံရေးသမားများထံမှ သာမန်နိုင်ငံသားများထံသို့ လွှဲပြောင်းပေးရာတွင် တိုးတက်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို အတားအဆီးဖြစ်စေပါသည်။ ထို့အပြင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ မဲဆွယ်လှုပ်ရှားရာတွင် မူလအခြေအနေကိုလိုလားသော ကန့်ကွက်မဲပေးသည့်အဖွဲ့သည် အပြောင်းအလဲကို လက်ခံလိုသည့် ထောက်ခံမဲပေးသည့်အဖွဲ့ထက် (ထောက်ခံမဲပေးသည့်အဖွဲ့သည် သက်သေအထောက်အထားနှင့်ပတ်သက်၍ ဝန်ပိနေလေ့ရှိသည်ဟုထင်မြင်ရသည်) ပုံမှန်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံဆိုင်ရာ အကျိုးကျေးဇူးများ ပိုမိုရရှိပါသည်။ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ဆုတ်ယုတ်စေနိုင်သည့် အထောက်အထားများနှင့် ပတ်သက်ပြီးအငြင်းပွားစရာဖြစ်နိုင်သော်လည်း လက်တွေ့ဖြစ်ရပ်အများစုအရ တိုးတက်ရေးအတွက်အပြောင်းအလဲကို

လိုလားသဖြင့် ထောက်ခံမဲပေးကြခြင်းဖြစ်သည်။

- အာဏာရှင်ဆန်ပြီး သာမန်လူထုအကျိုးကို ရည်မှန်းသည့်ဝါဒကို အလွဲသုံးစား ပြုလုပ်မှု**

သမိုင်းအစဉ်အလာအရ ပြင်သစ်နိုင်ငံတွင် နပိုလီယန်၊ စပိန်နိုင်ငံတွင် ဖရန်ကို၊ ချီလီနိုင်ငံတွင် ပိုင်နိုချက်၊ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် မားကိုစ်၊ တောင်ကိုရီးယားတွင် ပျံချန်ဟီး စသည့် အာဏာရှင် ဆန်စွာ အုပ်ချုပ်သူများသည် သဘောတရားအနည်းငယ်သာပါရှိသည့် အတုအယောင် ရွှေမှုန်ကြာဒီမိုကရေစီစနစ်ကို တရားဝင်ပြဋ္ဌာန်း သတ်မှတ်နိုင်ရန်အတွက် ယှဉ်ပြိုင်ရန် မလိုအပ် သည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ သာမန်လူတန်းစား အကျိုးစီးပွားကို ရည်မှန်း သည့်ခေါင်းဆောင်များသည် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အာဏာဖြင့် ပြည်သူလူထုကို ဆွဲဆောင်ပြီး ဥပဒေပြုရေး၊ တရားရေး သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကန့်သတ်ချက်များကို ဖြတ်လမ်းနည်း ဖြင့်အသုံးပြုရန် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပပြုလုပ်ပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် ကိုယ်တိုင်အာဏာ သိမ်းစနစ်ဟုအမည်တွင်သည့် ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံရေးအတိုက်အခံများကို ဖယ်ထုတ်ရှင်းလင်း နိုင်ရန်၊ သို့မဟုတ် ပြန်လည်ရွေးကောက်ခံပိုင်ခွင့်နှင့် ပတ်သက်သော အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပြောင်းလဲရန်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ကျင်းပပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို အာဏာရှင်ဆန်စွာ အလွဲသုံးစားပြုမှုကြောင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ရလဒ်ပေါ်ပေါက် နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ- ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် ပိုင်နိုချက်သည် ၎င်း၏ရာထူးသက်တမ်းကာလ တိုးမြှင့် ရန်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကိုကျင်းပရာ မမျှော်လင့်ဘဲ ရှုံးနိမ့်ခဲ့ပြီး ၎င်း၏အာဏာရှင်စနစ် သည်လည်း မကြာမီ ပြိုလဲပျက်စီးသွားပါသည်။
- ကုန်ကျစရိတ်နှင့် ထောက်ပံ့ပို့ဆောင်မှု**

လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ကုန်ကျစရိတ်မြင့်မားပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲစီမံ ဆောင်ရွက်သည့်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒေသအာဏာပိုင်များ၊ လုံခြုံရေးဝန်ဆောင်မှုများနှင့် နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းများအား ထောက်ပံ့ပို့ဆောင်မှုနှင့်ပတ်သက်သော ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးများ ဖြစ်စေပါသည်။ လူထုပညာပေး ရေး၊ နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် မဲဆွယ်စည်းရုံးရေးအဖွဲ့အစည်းများ နှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်း လိုအပ်ချက်များ အများအပြားရှိနိုင်ပါသည်။ အရင်းအမြစ် နည်းပါးပြီး ဆန္ဒမဲပေးခြင်းကြောင့် အကြမ်းဖက်မှုများဖြစ်ပေါ်စေသည့် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို မကြာခင်မှီခိုအားထားနေခြင်းသည် လက်တွေ့မဆန်ပေ။
- လူမှုရေးဆိုင်ရာ သဘောကွဲလွဲချက်များနှင့် လူနည်းစုအခွင့်အရေး**

အများစုထောက်ခံမှုကို လိုအပ်သော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများ သည် အဖွဲ့အမျိုးမျိုး ကွဲပြားစေနိုင်ကာ လူနည်းစုများ၏အခွင့်အရေးကို ခြိမ်းခြောက်နိုင်ပြီး လူမျိုးရေး၊ လူမျိုးစုနှင့်သက်ဆိုင်ရာကိစ္စများ၊ ဘာသာစကား သို့မဟုတ် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ တင်းမာမှုများကို ပိုမိုများပြားစေပါသည်။ ဥပမာ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် လတ်ဗီးယား (Latvia) နိုင်ငံရှိ ရုရှားဘာသာစကားပြောကြားသူ လူနည်းစု၏ ဘာသာစကားဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးကို သတ်မှတ်နိုင်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်သတ်မှတ်ရန် လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုကိုပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လတ်ဗီးယားဘာသာစကား ပြောကြားသူများနှင့် ရုရှားဘာသာစကား ပြောကြားသူများအကြား တင်းမာမှုများ ပိုမိုများပြားခဲ့ပါသည်။ အစိတ်စိတ် အမွှာမွှာကွဲပြားကာ စုစည်းမှုအားနည်းနေသည့် ဒီမိုကရေစီ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

တည်ငြိမ်အခြေကျရေးအတွက် သိမ်မွေ့သောညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုလိုအပ်သည့် အခြေအနေများတွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ၏ အများထောက်ခံမှု အသာရစနစ်ကြောင့် သဘောတူညီချက်များ၊ အားလုံးပါဝင်ရေး ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မှုများ အားလုံးကိုထိခိုက်နိုင်ပါသည်။ အများစုအသာရစနစ်အတွက် စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ထားခြင်းဖြင့် အချို့အခြေအနေများတွင် အဆိုပါအရေးကိစ္စကို ကျော်လွှားနိုင်ပါသည် (ဥပမာ- ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုအတွက် ထောက်ခံမဲ သုံးပုံနှစ်ပုံလိုအပ်ချက် သို့မဟုတ် အများစုထောက်ခံမှုလိုအပ်ချက်အပြင် မဲဆန္ဒနယ်မြေများ အလိုက် ထောက်ခံမဲပေးခဲ့သည့်အရေအတွက်)။ နောက်ထပ်နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ လူနည်းစုအခွင့်အရေးများကို ခိုင်မြဲစေရန်နှင့် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ ၎င်းတို့ကို ဖယ်ထုတ်ထားရန်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ မဲပေးခြင်းမပြုလုပ်မီ လူနည်းစုအခွင့်အရေးကို ထိပါးမှု မဖြစ်ပေါ်စေရန် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးမှ အတည်ပြု ထောက်ခံရန်ဖြစ်သည်။

- **အုပ်စုနှစ်ဖွဲ့ကွဲခြင်း**

တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီတွင် အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စရပ်များနှင့် သီးခြားကိစ္စရပ်များအပေါ်တွင် ပြည်သူလူထုမှ ထောက်ခံသည် သို့မဟုတ် ကန့်ကွက်သည်ကို တိကျစွာ ဆန္ဒမဲပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်ရမည့်ကိစ္စအပေါ် အဆုံးအဖြတ်များချမှတ်ပြီးသည့်အချိန်တွင် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုများ ပျောက်ဆုံးနိုင်ပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာ နိုင်ငံရေးအရမတူကွဲပြားမှုကို ပိုမိုမြင့်တက်လာစေပြီး သပိတ်မှောက်ခြင်း သို့မဟုတ် အကြမ်းဖက်ခြင်းကဲ့သို့ မငြိမ်မသက် ဖြစ်နိုင်သည့် အလားအလာများကို ပိုမိုဖြစ်ပွားစေပါသည်။ ဥပမာ ၂၀၀၅ ခုနှစ် ကင်ညာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသည် အုပ်စုနှစ်ဖွဲ့ကွဲပြားပြီး ပျက်စီးစေသည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများဖြစ် ပေါ်ခဲ့သည့် မဲပေးမှုဖြစ်ပါသည်။

စဉ်းစားရမည့်အချက်
 မျှော်လင့်ထားသည့် မူဝါဒဆိုင်ရာရလဒ်များကို တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီက မည်သို့ အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိပါသနည်း။ ရရှိရန် မည်သူကကိုယ်စားပြုမည်နည်း။ တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ရေရှည်တွင် မူဝါဒချမှတ်ခြင်းကို ပိုမိုကောင်းမွန်စေပါသလား သို့မဟုတ် ထိခိုက်စေပါသလား။

(ဂ) နိုင်ငံရေးစနစ်တွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အခန်းကဏ္ဍများ - အခါအားလျော်စွာ ဖြည့်စွက်ဆောင်ရွက်ချက်များ သို့မဟုတ် ပုံမှန်လက္ခဏာရပ်များ။

တရားစီရင်မှုအများစုတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ကိုယ်စားပြုအစိုးရစနစ်အတွက် အခါအားလျော်စွာ ဖြည့်စွက်ဆောင်ရွက်ချက်များ သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ချက်များကို ပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ လူဇင်ဘတ်နိုင်ငံတွင် ၁၉၁၉ ခုနှစ်ကတည်းကစတင်ပြီး လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ (၄)ကြိမ်မျှသာ ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင် နှစ်ပေါင်း ၈၀ အတွင်း လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ (၆)ကြိမ်သာ ကျင်းပခဲ့ဖူးသည်။ သို့ရာတွင် အချို့နိုင်ငံများတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် နိုင်ငံရေးစနစ်နှင့်ခွဲခြားမရတော့သည့် အသွင်ဆောင်လာပြီး နိုင်ငံသားများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့်အတူ မူဝါဒများခွဲဝေ ချမှတ်ဆောင်ရွက်လာနိုင်စေပါသည်။ ပိုမိုလူသိများသည့် ဥပမာတစ်ရပ်မှာ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင်

ပြီးခဲ့သည့် ရာစုနှစ်ကာလအတွင်း ပြည်လုံးကျွတ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှု အကြိမ်ပေါင်း (၁၀၀)ကျော် ကျင်းပနိုင်ခဲ့ပြီး များစွာသောနိုင်ငံတို့တွင် ထိုကဲ့သို့ ပြုလုပ်လေ့မရှိပါ။ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံရှိ ပြည်နယ်များတွင် ဒေသဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှု ကို သတ်မှတ်ကာလအပိုင်းအခြားအလိုက် နှစ်စဉ်ကျင်းပပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာ အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ်တွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများကို ပုံမှန် ကျင်းပလေ့ရှိပြီး တစ်နှစ်လျှင် အဆိုပြုချက်(၁၀)ခု သို့မဟုတ် ထိုထက်ပို၍ မဲပေးခြင်းသည် သာမန် အခြေအနေသာဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါအစွန်းရောက်မှုများ အကြားတွင်နိုင်ငံပေါင်းများစွာက တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို မနည်းလွန်းမများလွန်း ကျင့်သုံးပါသည်။ အီတလီ နိုင်ငံသည် ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဒီမိုကရေစီ စနစ်ပြန်လည်ကျင့်သုံးချိန်မှစ၍ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ အကြိမ်(၂၀)ဝန်းကျင်သာကျင်းပခဲ့ပါသည်။ အိုင်ယာလန် နိုင်ငံတွင် ၁၉၂၂ ခုနှစ် လွတ်လပ်ရေးရပြီးချိန်မှစတင်ပြီး လူထုဆန္ဒခံယူပွဲပေါင်း အကြိမ်(၄၀) နီးပါး ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသူများအနေဖြင့် အဓိကစဉ်းစားရမည့်မှာ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီကို ကိုယ်စားပြုဒီမိုကရေစီ၏ ဖြည့်စွက်ချက်အဖြစ် ရံဖန်ရံခါကျင့်သုံးမည်လော၊ သို့မဟုတ် မူဝါဒချမှတ်ခြင်းနှင့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းခြင်းများအတွက် ပုံမှန်အသုံးပြုမည်လောဟူသည့် အချက် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအဖြေကပင် အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲမေးခွန်းများဖြစ်သည့် တိုက်ရိုက်မဲပေးခြင်းကို မည်သူက စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်သနည်း၊ တိုက်ရိုက်မဲပေးခြင်း ပြုလုပ်နိုင်သည့် သို့မဟုတ် ပြုလုပ်ရမည့် အရေးကိစ္စရပ်များ၊ ရလဒ်များအား အကြံပြုခွင့်ရှိ၊ မရှိနှင့် အခြားအချက်များအား အဆုံးအဖြတ်ပေးမည့် နည်းလမ်းပင်ဖြစ်ပါတော့သည်။

(၅) အဖွဲ့အစည်းများရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ပုံစံဖော်ထုတ်ခြင်း

- မဖြစ်မနေကျင်းပဆောင်ရွက်ရမည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ
မဖြစ်မနေကျင်းပဆောင်ရွက်ရမည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲဆိုသည်မှာ သီးခြားအခြေအနေများအရ မဲဆန္ဒရှင်များကမဖြစ်မနေအလိုအလျောက်မဲပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပုံမှန်အခြေအနေအများစုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံပါ ဥပဒေအချို့ကို ပြင်ဆင်သတ်မှတ်ခြင်း သို့မဟုတ် အားလုံးကို အတည်ပြု ထောက်ခံရန်အတွက် မဖြစ်မနေကျင်းပ ဆောင်ရွက်ရသည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ လိုအပ်ပါသည် (ဥပမာ သြစတြေးလျ၊ ဘော့စ်ဝါနာ၊ ဒိန်းမတ်၊ ဂါနာနှင့် အိုင်ယာလန်နိုင်ငံ)။ မဖြစ်မနေကျင်းပ ဆောင်ရွက်ရသည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ၏ အခြားဥပမာများမှာ သီးခြားကိစ္စရပ်များပေါ်တွင် များစွာ အခြေခံပါသည်။ ဥပမာ အိုင်ယာလန်နိုင်ငံတွင် လူသားဘုရားရှိခိုးကျောင်း ပြင်ဆင်ရန်ကိစ္စနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် မည်သည့်အဆိုပြုချက်မဆို လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို မဖြစ်မနေကျင်းပပါသည်။ မဖြစ် မနေကျင်းပရမည့်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသည် အချို့သော အခြေအနေများ သို့မဟုတ် ဆုံးဖြတ်ချက် များကြောင့်လည်း ဖြစ်ပေါ်လာရပါသည်။ ဥပမာ-လတ်ဗီးယားနိုင်ငံတွင် လွှတ်တော်ဖျက်သိမ်းရန် သမ္မတကညွှန်ကြားလျှင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရပါသည်။ (လွှတ်တော် ဖျက်သိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် သမ္မတကိုဖယ်ရှားခြင်း စသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များဖြစ်လျှင်)။ နိုင်ငံအားလုံး၏ ထက်ဝက်နီးပါးတွင် အမျိုးအစားကွဲပြားသော မဖြစ်မနေကျင်းပ ဆောင်ရွက်ရသည့် လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များရှိပါသည်။ (International IDEA ၂၀၀၈: ၄၂)
- ရွေးချယ်နိုင်ခွင့်ရှိသော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ
ရွေးချယ်ခွင့်ရှိသော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲဆိုသည်မှာ မဲဆန္ဒရှင်များက မဖြစ်မနေမဲပေးရမည်ဟု

သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားခြင်းမရှိသော်လည်း အစိုးရအဖွဲ့ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့၏ ရွေးချယ် သတ်မှတ်ချက်ဖြင့် စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ- စပိန်နိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေတွင် အထူးအရေးကြီးသည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ မည်သည့်ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုမဆို အကြံပေးနိုင်ရန် အတွက် ကျင်းပဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အောက်လွှတ်တော်၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် အစိုးရက လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ကျင်းပရန်ခွင့်ပြုထားပါသည်။ ရွေးချယ်ခွင့်ရှိသောလူထုဆန္ဒခံယူပွဲအတွက် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များသည် အရိုးရှင်းဆုံးနှင့်အနည်းဆုံးဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ လူင်ဘတ် နိုင်ငံ၏အခြေခံဥပဒေတွင် ရိုးရှင်းစွာဖော်ပြထားသည်မှာ 'ဥပဒေအရအဆုံး အဖြတ်ပေး ရမည့်ကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ မဲဆန္ဒရှင်များ၏ဆန္ဒသဘောထားကို လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲဖြင့် တောင်းခံရမည်'ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ နော်ဝေနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေသည် လူထု ဆန္ဒခံယူပွဲနှင့်ပတ်သက်ပြီးဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော်လည်း လူထုဆန္ဒခံယူပွဲပေါင်းများစွာကို ပုံမှန်ဥပဒေအရ ကျင်းပဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ရွေးချယ်သတ်မှတ်နိုင်သော လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲ၏ လက္ခဏာတစ်ရပ်မှာ အစိုးရအနေဖြင့် လိုအပ်သောအချိန်မှသာ အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စများ အား တရားဝင်အတည်ပြုနိုင်ရေး သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအရကွဲပြားသည့် အရေးကိစ္စများကို အတည်ပြုနိုင်ရန် ကျင်းပလေ့ရှိပါသည်။ ဥပမာ တောင်အာဖရိကတွင် လူမျိုးရေးခွဲခြားမှုကို အဆုံးသတ်ရာတွင် ၁၉၉၂ ခုနှစ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကြောင့် အစိုးရက ပြည်သူ့လူထု၏ ထောက်ခံ ချက်ကိုရရှိစေခဲ့ပါသည်။

- လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ သို့မဟုတ် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုခြင်းကို မည်သူက ကျင်းပနိုင်သနည်း

ရွေးချယ်ခွင့်ရှိသောလူထုဆန္ဒခံယူပွဲအများစုကို အစိုးရက ခေါ်ယူကျင်းပနိုင်သော်လည်း တစ်ချို့ သော တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်တွင် လုံလောက်သည့်အရေအတွက်ရှိသည့် လူနည်းစုဥပဒေပြုအမတ် များက ကိစ္စရပ်တစ်ခုပေါ်တွင် အများကြိုက်နှစ်သက်မှုရှိမရှိကို သိရှိရန်အတွက် မဲပေးပွဲကို တောင်းဆိုနိုင်ပါသည်။ ဒိန်းမတ်နိုင်ငံတွင် ကိစ္စရပ်တစ်ခုကို လွှတ်တော်တွင် အများစုက ထောက်ခံဆုံးဖြတ်ထားပြီး ဖြစ်သော်ငြားလည်း လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန် လွှတ်တော်အမတ် သုံးပုံတစ်ပုံကတောင်းဆိုနိုင်ပါသည်။ အိုက်စလန် (Iceland) နိုင်ငံတွင်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန် ဆုံးဖြတ်ချက်သည် (အုပ်ချုပ်မှုစနစ်တွင်မပါဝင်သော) သမ္မတအပေါ်တွင်မူတည်ပြီး အဆိုပါ သမ္မတသည် အစိုးရ၏ဆုံးဖြတ်ချက်နှင့်အမြင်ကိုလည်း ကိုယ်စားပြုရန်မလိုပါ။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကို တရားဝင်ကျင်းပပေးရန် လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုရာတွင် လိုအပ်သောအတည်ပြု လက်မှတ် အရေအတွက်သည် ဥပဒေတစ်ခုနှင့်တစ်ခု သိသိသာသာ ကွာခြားမှုရှိပါသည်။ ရရှိ ရမည့်လက်မှတ်အရေအတွက်သတ်မှတ်ချက်သည် မြင့်မားပါက လုပ်ငန်းစဉ်ကို များစွာခက်ခဲ စေပြီး အတည်ပြုလက်မှတ်စုဆောင်းသည့် မဲဆွယ်ခြင်းများကိုလည်း မလိုလားအပ်သော လွှမ်းမိုးမှုဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ အလားတူပင် သတ်မှတ်ထားသောမဲအရေအတွက် နိမ့်ကျပါက လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများနှင့် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ်မှ ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရန် တောင်းဆိုမှုများ ပိုမိုများပြား လာနိုင်ပြီး ထိုကဲ့သို့ကြိုးပမ်းမှုများအောင်မြင်မည်ဟု သေချာပေါက် မပြောနိုင်ပေ။

ယေဘုယျအားဖြင့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင်နိုင်ငံသားများ ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် သတ်မှတ် ချက်အဆင့်အား လျော့ချသင့်သည့်နည်းတူ အပျော်သဘောပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းမှကာကွယ် ရန်အတွက်လည်း အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ သိသာစွာမြှင့်ထားသင့်ပါသည်။ ဥပမာ

လတ်ဗီးယား (Latvia) နိုင်ငံတွင် သတ်မှတ်ချက်အဆင့်ကို မဲဆန္ဒရှင်စုစုပေါင်း၏ (၁၀)ရာခိုင်နှုန်း အထိ သတ်မှတ်ထားပါသည်။ အဆိုပါကိန်းဂဏန်းမှာ တရားဥပဒေဆိုင်ရာစီရင်ဆုံးဖြတ်ခွင့် အတွက် များစွာမြင့်မားနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် လတ်ဗီးယားနိုင်ငံ၏ အရွယ်အစားအနေဖြင့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို လူဦးရေ (၁၀၀၀၀၀) ဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည် နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးရာထူးနှင့်ဆိုင်သော နောက်ဆုံးရွေးကောက်ပွဲတွင် သတ်မှတ်ချက်အဆင့် သည် မဲဆန္ဒရှင်အရေအတွက်၏ (၅)ရာခိုင်နှုန်းဖြစ်ပါသည်။ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ်သည် လူဦးရေ များသည့်အတွက် အတည်ပြုလက်မှတ် သန်းတစ်ဝက်ကျော်ကို စုဆောင်းရမည်ဖြစ်ရာ ကျွမ်းကျင်သော လက်မှတ်စုဆောင်းသူမပါရှိဘဲ ရနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် ကယ် လီဖိုးနီးယားပြည်နယ်စနစ်သည်ကျွမ်းကျင်မှုရှိသည့်မဲဆွယ်သူများလိုအပ်ပြီး ထိုလိုအပ်ချက် ကိုလည်း လူချမ်းသာများကသာ ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်ပေးနိုင်သဖြင့် ဝေဖန်မှုများကို ဖြစ်ပေါ် စေပါသည်။ (စမစ် ၂၀၀၉)

- **ဗီတိုအာဏာဖျက်သိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် ပလပ်ခြင်း**
ဆုံးဖြတ်ရမည့် အကြောင်းအရာ များသည် ဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းထားပြီးဖြစ်၊ မဖြစ်- အပေါ်မူတည်ပြီး လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များမှာ ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။ ဆိုင်းငံ့ထားသည့် ဥပဒေတစ်ရပ်အပေါ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်လျှင် ၎င်းသည်ငြင်းပယ်နိုင်သော သို့မဟုတ် ဗီတိုအာဏာသုံးနိုင်သော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲဖြစ်ပြီး (အဆိုအခြေအနေမျိုးတွင် နိုင်ငံသားများသည် သတ်မှတ်ကာလအတွင်း ဥပဒေကိုပယ်ဖျက်ရန် အခွင့်အရေးရှိပြီး ထိုသို့ ပယ်ဖျက်ခြင်းမပြုပါက အာဏာသက်ဝင်လာမည်ဖြစ်ပါသည်) ပြဋ္ဌာန်း ပြီးဖြစ်သောဥပဒေကို ဖျက်သိမ်းရန် အတွက်ကျင်းပသည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ပလပ်ခြင်းဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအဖြစ် သိရှိကြပါသည်။
- **တရားဝင်လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်း (Binding) သို့မဟုတ် အကြံပေးခြင်း (Advisory)**
လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ သို့မဟုတ် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုခြင်းမှရရှိလာသော အဖြေရလဒ်သည် ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပသော ဥပဒေ(သို့) အခြေခံဥပဒေအရ တရားဝင်ဖြစ်စေသည်နိုင်သည် သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်များအနေဖြင့် ဆန္ဒခံယူပွဲရလဒ်အား အကြံဉာဏ်ရယူရန်သာကျင်းပ ကောင်း ကျင်းပနိုင်ပါသည်။ လက်တွေ့တွင်မူ အကြံပေးမှုဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသည် နိုင်ငံရေး အရဆောင်ရွက်ခြင်းသာဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ရလဒ်သည်တိကျပြတ်သားပြီး အစိုးရများ အနေဖြင့် ပြည်သူများ၏ဆန္ဒကိုဆန့်ကျင်ပြီး ဆောင်ရွက်သည်ဟု အထင်မခံလိုကြသည့်အတွက် ကြောင့်ဖြစ်သည်။
- **အချို့အကြောင်းအရာများကို ဖယ်ထုတ်ခြင်း**
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသို့မဟုတ် တရားဥပဒေအရ အချို့သောအကြောင်းအရာများကို လူထု ဆန္ဒခံယူပွဲပြုလုပ်ပြီး ဖြေရှင်းရမည့် အကြောင်းအရာများအဖြစ်မှ ဖယ်ထုတ်ထားနိုင်ပါသည်။ ဥရုဂွေးနိုင်ငံတွင် ဘဏ္ဍာရေးမူဝါဒ သို့မဟုတ် စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာဥပဒေများ (ဥပမာ ပြည်သူ့ ဝန်ထမ်းများအတွက် ပင်စင်ဥပဒေ) အတွက် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အသုံးမပြုနိုင်ပါ။ အီတလီနိုင်ငံတွင် အခွန်နှင့်ဘတ်ဂျက်ဥပဒေ၊ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့် နိုင်ငံတကာသဘော တူညီချက်စာချုပ်များကို အများထောက်ခံသည့်စနစ်ဖြင့် မဲပေးဆုံးဖြတ်ခြင်း မပြုနိုင်ဘဲ ထိုကဲ့သို့

ဆန္ဒမဲပေးရန် ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် ဥပဒေနှင့်ညီညွတ်ခြင်းရှိ၊ မရှိနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆုံးဖြတ်ရန် အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးကို အခွင့်အာဏာပေးအပ်ထားပါသည်။ ထိုသို့ ကန့်သတ်ခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ နိုင်ငံ၏ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ရိုးသားဖြောင့်မတ်မှု ဂုဏ်သိက္ခာ ကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန် (အထူးသဖြင့် ကြေးရှင်များ၏ အတိုးများနှင့် ဘတ်ဂျက်စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ပတ်သက်သည့် အစိုးရ၏တာဝန်ဝတ္တရားများ)၊ နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးတွင် နိုင်ငံ၏ဂုဏ်သတင်းကို ထိန်းသိမ်းရန် သို့မဟုတ် တစ်ဦးချင်းစီ၏ လူ့အခွင့်အရေးများကို ဆုံးဖြတ်ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကောင်းမွန်မှုတရားတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဘတ်ဂျက်ဆိုသည်မှာ အခြေအနေအမျိုးမျိုးနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ စိတ်ဝင်စားမှုအမျိုးမျိုးတို့ အပေါ်မူတည်၍ အပေးအယူပြုလုပ်ညှိနှိုင်းဆောင် ရွက်ရသည့် ရှုပ်ထွေးသောဖြစ်စဉ်တစ်ခု ဖြစ်သည်နှင့်အညီ သာမန်လူထုအနေဖြင့် အဆိုပါ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းလုပ်ငန်းတွင် ထဲထဲဝင်ဝင်ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုနိုင်ပေ။

- **လာရောက်မဲပေးသည့် ပမာဏ**

လာရောက်မဲပေးသည့် ပမာဏဆိုသည်မှာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် မဲပေးခွင့်ရှိသူများအနက်မှ အမှန်တကယ်လာရောက်မဲပေးသည့် ပမာဏသည် အနည်းဆုံးလိုအပ်သည့် ပမာဏကို ပြည့်မီခြင်းမရှိလျှင်လည်းကောင်း၊ ရာခိုင်နှုန်းအားဖြင့် မပြည့်မီလျှင်လည်းကောင်း အဆိုပါလူထုဆန္ဒခံယူပွဲသည် အောင်မြင်ခြင်းမရှိ၊ ဥပဒေအရ အထမြောက်ခြင်းမရှိ သို့မဟုတ် ခိုင်မာခြင်းမရှိဟူ၍ သတ်မှတ်ဆုံးဖြတ်သည့် စည်းမျဉ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ သတ်မှတ်ထားခြင်းကို တရားစီရင်ရေးနယ်ပယ် အများစုတွင်တွေ့ရပါသည်။ ဥပမာ ဒန်းမတ်နိုင်ငံတွင် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင် သတ်မှတ်ရေးဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသည် မဲပေးသူအများစု၏ အတည်ပြုထောက်ခံချက် လိုအပ်ပြီး မဲဆန္ဒရှင်အနည်းဆုံး ၄၀ ရာခိုင်နှုန်းလာရောက်မဲပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။ လာရောက် မဲပေးသည့် ပမာဏ သတ်မှတ်ချက်သည် ဆန္ဒပြင်းထန်သည့် လူနည်းစုက (အကြောင်းအရာ တစ်ခုအပေါ်တွင်များစွာ ဆန္ဒပြင်းထန်ပြီး မဲပေးရန်ဆန္ဒများစွာရှိသော လူနည်းစု) ၎င်းတို့၏ ဆန္ဒများအား တည်ငြိမ်သည့်လူအများစုအပေါ် (အကြောင်းအရာတစ်ခုအပေါ်တွင် စိတ်အား ထက်သန်မှုနည်းပြီး မဲပေးရန်ဆန္ဒများစွာမရှိသူများ) ဖိစီးလွှမ်းမိုးခြင်းမပြုနိုင်အောင် ကာကွယ် ထားပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာ လာရောက်မဲပေးသည့် ပမာဏသတ်မှတ်ချက်သည် ရလဒ်များကို တရားဝင်ဖြစ်စေပါသည်။ သို့ရာတွင် လာရောက်မဲပေးသည့်ပမာဏသတ်မှတ်ချက် မြင့်မားပါက (ဥပမာ- ၅၀ ရာခိုင်နှုန်းအထက်) မူလအခြေအနေကို ပြောင်းလဲရန်ကြိုးပမ်းရာတွင် များစွာ ခက်ခဲစေပါသည်။

- **ဖက်ဒရယ်အခြေခံဥပဒေများတွင်ဖော်ပြထားသည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ**

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၊ ဒေသအစိုးရများဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားသောနိုင်ငံများသို့မဟုတ် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု စနစ်ကို များစွာဖြေလျှော့ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိသောနိုင်ငံများတွင် တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ လူထု၏ ဆန္ဒသဘောထားနှင့် ပြည်နယ်၊ ဒေသများရှိလူထု၏ ဆန္ဒသဘောထားကို ထင်ဟပ် စေသော အချုပ်အခြာအာဏာနှစ်ရပ်ကျင့်သုံးရာတွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအတွက် သီးခြား လိုအပ်ချက်များ ရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတွက်အဆိုပြုချက်အောင်မြင်ရန်အတွက် တစ်နိုင်ငံလုံးရှိလူထု၏ အများစုထောက်ခံချက်နှင့် ပြည်နယ်၊ တိုင်းစီရင်စုရှိ လူထု၏အများစုထောက်ခံချက် ရရှိရန်လိုအပ်ပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာ သြစတြေးလျနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ

သည် တစ်နိုင်ငံလုံးအတိုင်းအတာဖြင့်မဲပေးမှုတွင် အများစုအသာရပြီး ပြည်နယ်(၆)ခုအနက် အနည်းဆုံး (၄)ခုတွင် ထောက်ခံမဲရရှိမှုသာလျှင် အောင်မြင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ပြည်နယ်နယ်နိမိတ် ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ချက်တစ်ခုခုကို အတည်ပြုရန် (ဥပမာ ၁၉၅၁ ခုနှစ်တွင် ဂျာမနီနိုင်ငံ၌ ပြုလုပ်ခဲ့သော Baden- Wurttemberg နယ်နိမိတ်အတွက် မဲပေးခြင်း) သို့မဟုတ် တရား စီရင်ပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အထူးအခွင့်အရေးကို ပြောင်းလဲရန် (ဥပမာ စပိန်နိုင်ငံတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ် ခွင့်နည်းဥပဒေများကို ပြောင်းလဲခြင်း) အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန် လိုအပ်ပါသည်။ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီကိုကျင့်သုံးရာတွင် ဖက်ဒရယ်မူဝါဒကြောင့် ဗဟိုနှင့် ပြည်နယ်၊ ဒေသ အဆင့်တို့အကြား သိသာထင်ရှားသည့်ကွဲလွဲချက်များဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ဂျာမနီနိုင်ငံရှိ ပြည်နယ်အခြေခံဥပဒေနှင့် အမေရိကန်နိုင်ငံရှိ ပြည်နယ်အခြေခံဥပဒေတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ အတွက် ပြည်နယ်အဆင့်၊ ဒေသအဆင့်ဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ထည့် သွင်းထားသော်လည်း ဗဟိုအဆင့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများအတွက် ပြဌာန်းထားချက်မရှိပေ။

- ရလဒ်များတာရှည်တည်တံ့မှု

တရားဝင်လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်စေ၊ အကြံပေးခြင်းဖြစ်စေ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ၏ရလဒ်များ သည် မည်မျှကြာအောင် တရားဝင်သတ်မှတ်ကြပြီး အသုံးပြုမည်ကို အမြဲတမ်းရှင်းလင်းမှုမရှိပါ။ ဆွီဒင်နိုင်ငံ၏မဲပေးသူများသည် ၁၉၅၅ ခုနှစ်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် မော်တော်ယာဉ်မောင်းနှင်ရာတွင် ဘယ်ကပ်မောင်းစနစ်မှ ညာကပ် မောင်းစနစ်သို့ပြောင်းလဲ သတ်မှတ်ရန်အတွက် အဆိုပြုချက်ကို ငြင်းပယ်ခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ထပ်မံကျင်းပခြင်းမပြုဘဲ အဆိုပြုပြောင်းလဲ ချက်ကို အတည်ပြုသတ်မှတ်ရန် ဆွီဒင်နိုင်ငံလွှတ်တော်က ဥပဒေပြဌာန်းလိုက်ပါသည်။ စဉ်းစား ရမည်မှာ လူထုကိုအကြိမ်မည်မျှအဆိုတင်သွင်းမည်ဆိုသည့်ကိစ္စဖြစ်ပါသည်။ ကိစ္စရပ် တစ်ခု တည်းကိုပင် နှစ်ကြိမ် သို့မဟုတ် ၎င်းထက်ပိုမိုပြီး လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပလေ့မရှိပါ။ ပေါ်တူဂီ နိုင်ငံတွင်လည်း ၎င်းနည်းတူ ကိုယ်ဝန်ဖျက်ချခြင်းဥပဒေအဆိုကို နှစ်ကြိမ် မဲပေးခဲ့ရသည် (၁၉၉၈ ခုနှစ် မအောင်မြင်၊ ၂၀၀၇ ခုနှစ် ပြဌာန်း)။ စကော့တလန်နိုင်ငံတွင် ဥပဒေပြုအာဏာခွဲဝေခြင်း အတွက် နှစ်ကြိမ်မဲပေးခဲ့ရသည် (၁၉၇၉ ခုနှစ် မအောင်မြင်၊ ၁၉၉၇ ခုနှစ် ပြဌာန်း)။ Palau နိုင်ငံတွင် အမေရိကန်နိုင်ငံနှင့် သဘောတူညီရေးအတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ၁၉၈၃ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၉၀ ခုနှစ်အကြားတွင် (အမျိုးမျိုးသော အဆင်ပြေလွယ်ကူသည့် ဥပဒေများအောက်တွင်) (၇) ကြိမ်ကျင်းပခဲ့ပြီး ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် (၈)ကြိမ်မြောက် ဆန္ဒခံယူပွဲအောင်မြင်ခဲ့ပါသည်။ အဆိုပြုချက်ကို စတင်ဆောင်ရွက်ရန် လှုံ့ဆော်သူများသည် ငြင်းပယ်သည့်အဖြေကို လက်မခံ သောကြောင့် အဆိုပြုလူထု ဆန္ဒခံယူပွဲမျိုးသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်နည်းလမ်းလည်းကျမှမရှိပေ။ မသေချာမှုကို ရှောင်လွှဲရန်အတွက် ကိစ္စရပ်တစ်ခုကို ပေါ်ပေါက်လာပြီး အခြေအတင်ဖြစ်လာ သောအခါမှ ပြင်ဆင်သတ်မှတ်ခြင်းထက် အခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် သာမန်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ဆိုင်ရာ ဥပဒေတွင် အလားတူမေးခွန်းမျိုးကို ကြိုတင်ထည့်သွင်းထားခြင်းသည် ကောင်းသော အလေ့အထဖြစ်ပါသည်။

- အကြောင်းအရာတစ်ခုတည်းဖြေရှင်းဆောင်ရွက်မည့် စည်းမျဉ်း

အစိုးရများသည် တစ်ခါတစ်ရံတွင် မသက်ဆိုင်သည့် ကိစ္စရပ်နှစ်ခု သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပိုမို၍ စုစည်းပြီး လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲကျင်းပကာ လက်ခံရန် သို့မဟုတ် ငြင်းပယ်ရန် တစ်စုတစ်စည်းတည်း မေးမြန်းခြင်းဖြင့် ရလဒ်များကို လိုသလိုပြုပြင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြပါသည်။ ဥပမာ အယ်လ်ဂျီးရီးယား နိုင်ငံအား လွတ်လပ်ရေးပေးရန်နှင့် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် လွတ်လပ်ရေးကူးပြောင်းကာလ

အတွင်း ကြားဖြတ်အစိုးရရွေးချယ်တင်မြှောက်ရန် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ပြင်သစ်နိုင်ငံတွင် ၁၉၆၁ ခုနှစ်က ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အယ်လ်ဂျီးရီးယား၏ လွတ်လပ်ရေးဆိုင်ရာ အခြေခံမူများကို ထောက်ခံသော ပြင်သစ်နိုင်ငံရိုပါတီများနှင့် သမ္မတကအဆိုပြုသည့် ကြားဖြတ် အစိုးရပြဋ္ဌာန်းချက်ကို မထောက်ခံသည့်အဖွဲ့များကို စိတ်ပျက်အားလျော့မှုများ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပါသည်။ ကိစ္စရပ်နှစ်ခု သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပိုမိုသော ကိစ္စများကို အတူတကွ ပေါင်းစပ်ဖြေရှင်းခြင်းဖြင့် ပေါ်ပေါက်လာသည့် ပြဿနာများကို ရှောင်ရှားရန်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို အကြောင်းအရာ တစ်ခုတည်းအတွက်သာ ကျင်းပဆောင်ရွက်ရန် အခြေခံဥပဒေဖြင့် ကန့်သတ်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် လူထုကတစ်ကြိမ်တွင် ကိစ္စရပ်တစ်ခုတည်းအတွက်သာ မဲပေးပြီး လူထု ဆန္ဒကို ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြနိုင်ကာ ရလဒ်များကို လိုသလိုပြုပြင်နိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းကို လျော့နည်းစေပါသည်။ တစ်ခုတည်းအကြောင်းအရာကို သတ်မှတ်ရခြင်းသည် ခက်ခဲနိုင်ပြီး မဖြစ်နိုင်သည်တော့မဟုတ်ပေ။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲ ကော်မရှင်ကဲ့သို့ဘက်မလိုက်သော အဆုံးအဖြတ်ပေးမည့်သူများကို အဆိုပါကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ ဆုံးဖြတ်ရန်တာဝန်ပေးနိုင်ပါသည်။

- **အချိန်သတ်မှတ်ခြင်း**

လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ သို့မဟုတ် လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုပြုလုပ်သည့်အချိန်သည် လာရောက် မဲပေးသည့်မဲဆန္ဒရှင်ရာခိုင်နှုန်းအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်စေပါသည်။ ဥပမာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို အဓိကရွေးကောက်ပွဲဖြစ်သည့် လွှတ်တော် သို့မဟုတ် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲများနှင့် တစ်ပြိုင်နက်တည်း ပြုလုပ်မည်ဆိုပါက မဲဆန္ဒရှင်များလာရောက်မဲပေးမှုရာခိုင်နှုန်းသည် မြင့်မားနိုင်ပါ သည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်အနေဖြင့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို သီးခြားကိစ္စရပ်တစ်ခုတည်းအတွက် ကျင်းပမည်ဆိုပါက မဲဆန္ဒရှင်များလာရောက်မဲပေးမှုရာခိုင်နှုန်းသည် နည်းပါးနိုင်ပါသည် (အထူးသဖြင့် ဝီဝါဒမကွဲပြားသောအကြောင်းအရာအပေါ်တွင် မဲပေးရမည်ဆိုပါက)။ မဲဆွယ် စည်းရုံးခြင်းကို လွတ်လပ်ပြီးမျှတစွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန်နှင့် မဲဆန္ဒရှင်များကိုလည်း အကြောင်း အရာနှင့်ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်းစွာအသိပေးနိုင်ရန်အတွက် ပြည့်စုံလုံလောက်သည့် အချိန်ရရှိရန် အရေးကြီးပါသည်။ အချို့သောတရားစီရင်ရေးများ၊ အထူးသဖြင့်တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီကို မကြာခဏအသုံးပြုသော တရားစီရင်ရေးများတွင် တစ်နေ့ထဲတွင် မတူညီသော ကိစ္စရပ်နှစ်ခု၊ သို့မဟုတ် ယင်းထက်ပိုသောမေးခွန်းများကို မဲပေးလေ့ရှိပါသည်။ ဥပမာ ကိုလံဘီယာ သမ္မတ အယ်ဘာရိုအူးရိုက် ကျင်းပသည့် ၂၀၀၃ ခုနှစ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် မဲဆန္ဒရှင်များကို သီးခြားကိစ္စရပ် (၁၉)ခုအား ဆုံးဖြတ်စေခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်း၏ အားသာချက်မှာ ပြည်သူလူထုသည် ကျယ်ပြန့်သည့် ပြည်သူ့ရေးရာ ကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဒီမိုကရေစီ နည်းလမ်းတကျ ထိရောက်စွာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်ပါသည်။ အားနည်းချက်မှာ ဆက်စပ်မှုမရှိသည့် သီးခြားအကြောင်းအရာများစွာအား မဲဆန္ဒရှင်များကို ကြိုတင်အသိပေးထားရန်ဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းအရာများစွာကို မည်သို့မဲပေးဆောင်ရွက်မည်ကို ဆုံးဖြတ်ရန်အတွက် ပြည့်စုံသည့် သတင်းအချက်အလက်ရရှိရန်ဆိုသည်မှာ အချိန်များစွာလိုအပ်ပြီး အသိဉာဏ်ပညာများစွာ လိုအပ်ပါသည်။ ပြည်သူများအနေဖြင့် အကြောင်းအရာအားလုံးကို လေးလေးနက်နက်ဆွေးနွေး ခြင်းမပြုနိုင်ဘဲ မဲဆွယ်ခြင်းလုပ်ငန်းသည်လည်း အားကောင်းမှုမရှိဘဲဖြစ်နိုင်ပါသည်။ အကြောင်း အရာများစွာကို တစ်ချိန်တည်းတွင် မဲပေးဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် အကျိုးရှိသည့်ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်နိုင်မှုနည်းပါးခြင်း၊ မဲဆန္ဒရှင်များ စိတ်ရှုပ်ထွေးမှုဖြစ်စေခြင်းနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်၏ ဒီမိုကရေစီ တရားနည်းလမ်းကျမှုလျော့ပါးသွားနိုင်ပါသည်။

- ရွေးချယ်မှုများစွာကို မဲပေးဆုံးဖြတ်ခြင်း**

လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆို မှုများသည် မဲဆန္ဒရှင်များအား အဆိုပြုချက် တစ်ခုခုကို ထောက်ခံခြင်း သို့မဟုတ် ကန့်ကွက်ခြင်းကို ပြုလုပ်စေပါသည်။ အချို့ကိစ္စရပ်များတွင် မဲဆန္ဒရှင်များအား အခြေအနေ (၃) မျိုးကို ရွေးချယ်စေပါသည် - ဥပမာ ၁၉၈၀ ခုနှစ် ဆွီဒင်နိုင်ငံ နျူကလီးယား စွမ်းအင်ကိစ္စ။ မဲဆန္ဒရှင်များအား အခြေအနေ(၂)မျိုးကို ရွေးချယ်စေပါက အပြတ်သားဆုံးအဖြေကို ရရှိပါမည်။ အခြေအနေ(၃)မျိုး သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပိုမို ရွေးချယ်စေပါက လူထုဆန္ဒခံယူပွဲရလဒ်ကို ဆုံးဖြတ်ရန်ခက်ခဲနိုင်ပါသည်။ သို့သော် အကြောင်းအရာ နှစ်ခုထက် ပိုမိုရွေးချယ်လိုပါက အဆင့်သတ်မှတ်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ အိုင်ယာလန် နိုင်ငံတွင်ပြုလုပ် သကဲ့သို့ ကိုယ်ဝန်ဖျက်ချမှန်ပတ်သက်သော မူဝါဒကို ၁၉၉၂ ခုနှစ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် သီးခြားမေးခွန်း (၃)ခုခွဲ၍ ကိစ္စရပ်တစ်ခုအပေါ် ရွေးချယ်စရာနှစ်ခု ပါဝင်သော မေးခွန်းနှစ်ခု သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပိုမိုသော မေးခွန်းများခွဲ၍လည်းကောင်း ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။
- မေးခွန်းများ သတ်မှတ်ခြင်း**

လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမေးခွန်းတွင် ပါရှိသည့် စာသားများသည် ရလဒ်နှင့် ရလဒ်၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို များစွာလွှမ်းမိုးနိုင်ပါသည်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ သို့မဟုတ် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများ ပြုလုပ်ရန်အတွက် အဆိုတင်သွင်းသူများကို မေးခွန်းစာသားကို စာစီခိုင်းပါက ၎င်းတို့ လိုလားသည့်ရလဒ်ကို ရရှိနိုင်မည့် အခြေအနေကို ပိုမိုခိုင်မာစေပြီး အနည်းဆုံးအားဖြင့် ထို ရလဒ်ကို ဆန့်ကျင်သူများက အသိအမှတ်မပြုခြင်း ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ အချို့တရားစီရင်ရေးများ တွင် နိုင်ငံရေးအကြားနေအဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည့် ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်အား လူထုဆန္ဒခံယူ ပွဲမေးခွန်းများပြုစုခြင်းကို ကြီးကြပ်စေပါသည်။ အယူခံမေးခွန်းများကိုလည်း ပြင်ဆင်ထားသင့်ပါ သည်။ မဲပေးခြင်းနှင့် ပတ်သက်သည့် စာသားများကို ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်သည့် နည်းလမ်းများကို အယူခံခွင့်ရှိသင့်ပါသလား။ ထိုနည်းလမ်းကိုရွေးချယ်မည်ဆိုလျှင် မည်သူက တောင်းဆိုခွင့်ရှိ သည်။ ဥပမာ-မေးခွန်းပြုရာတွင် မပါဝင်သည့်အစိုးရအဖွဲ့အစည်း၊ ပြည်သူ့လူထုအရေအတွက်နှင့် မည်သည့်ကာလအထိ ပြုလုပ်တောင်းဆိုပိုင်ခွင့် အစရှိသည်တို့ကို တိကျစွာဖော်ပြထားသင့် ပါသည်။ အကြောင်းအရာများအပေါ်တွင် ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန်အတွက် မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းအား တာဝန်ပေးဆောင်ရွက်သင့်သည်ကိုလည်း စဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာ သဘောထား ကွဲလွဲမှုများကိုဖြေရှင်းရမည့် အဖွဲ့အစည်း၏ သက်တမ်းကာလကိုလည်း စည်းမျဉ်း သတ်မှတ်ချက် များဖြင့် ရှင်းလင်းစွာထည့်သွင်းဖော်ပြသင့်ပါသည်။
- ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာသမာသမတ်ရှိခြင်း**

ရွေးကောက်ပွဲများ၏ယုံကြည်စိတ်ချမှုရှိခြင်းနှင့် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရခြင်း၏ အခြေခံမှုများ ဖြစ်သည့် လွတ်လပ်မှု၊ မျှတမှု၊ လျှို့ဝှက်မဲပေးနိုင်မှု၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ တာဝန်ခံမှုစသည်တို့သည် တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ထည့်သွင်းချမှတ်နိုင်ပါသည်။ လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲ ကော်မရှင်ရှိပါသလား။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ မဲဆွယ်ရန်ပုံငွေ စသည့်တို့နှင့်ပတ်သက်၍ ခိုင်မာ သည့် စည်းမျဉ်းများရှိပါသလား။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် အဆိုပါစည်းမျဉ်းများသည် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ် ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများအတွက် ရှင်းလင်းတိကျမှုရှိပါသလား။ အထူးပြဋ္ဌာန်းချက်များ တစ်စုံတစ်ရာဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသလား။

- မဲဆွယ်လုပ်ရှားမှုရန်ပုံငွေ**
 နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများအတွက် မဲဆွယ်လုပ်ရှားမှုရန်ပုံငွေအပေါ်တွင် ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများကို လုပ်ပိုင်ခွင့် ရှိသူလူတစ်စုက အလွဲသုံးစားပြုလုပ်ခြင်းထက် အကျိုးသက်ရောက်မှုအားကောင်းသော ဒီမိုကရေစီလက်နက်အဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ခြင်း ဆိုသည့် အကြောင်းခြင်းရာများမှာ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသောအုပ်စုများအနေဖြင့် မဲဆွယ်လုပ်ရှားမှု ပြုရာတွင် တူညီသော အခွင့်အရေးရရှိမှု ရှိ၊ မရှိပေါ်တွင် တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့် မူတည်ပါသည်။
- အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်းအတာ**
 ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ၏လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် အဖွဲ့အစည်းများအား သတ်မှတ်ခြင်းပေါ်မူတည်ပြီး ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ၁၉၉၂ ခုနှစ် ဂါနာနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေတွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအမျိုးမျိုးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်၏ အခန်းကဏ္ဍ၊ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကိုကြီးကြပ်သည့်စည်းမျဉ်းများ၊ အများစုထောက်ခံမှုနှင့် လာရောက်မဲပေးသည့် မဲဆန္ဒရှင် ရာခိုင်နှုန်းစသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်အနေဖြင့် ၁၉၉၆ ခုနှစ် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်မူ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်း သတ်မှတ်ချက်များကို အနည်းအကျဉ်းမျှသာ ဖော်ပြထားပြီး အထက်တွင် ဆွေးနွေးခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို သာမန်ဥပဒေတွင်သာထည့်သွင်းထားပါသည်။ ဖော်ပြပါ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအတွက် အချိန်သတ်မှတ်မှု၊ လာရောက်မဲပေးသည့်ရာခိုင်နှုန်းနှင့် အများစုထောက်ခံမဲ လိုအပ်ချက်၊ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပပုံနှင့် မဲဆွယ်စည်းရုံးခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကိုဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းဖြင့် အဆိုပါစည်းမျဉ်းများ၏ ကြားနေ သမာသမတ်ကျမှုနှင့် ယင်းတို့ကိုတည်ဆဲအစိုးရက အလွဲသုံးစားပြုလုပ်နိုင်ခြင်းမှ လျော့နည်းစေနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါအချက်များအား အခြေခံဥပဒေမှဖယ်ထုတ်ထားရန် ဆုံးဖြတ်ပါက ပြည်သူများက ဆုံးဖြတ်ချက်ချထားသည့် ကိစ္စရပ်များအားဆွေးနွေးခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသော ဥပဒေများပါဝင်သည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ အက်ဥပဒေကိုပြဋ္ဌာန်းရန် အကြံပြုလိုပါသည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုပါက လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ လုပ်ငန်းစဉ်၏ ဘက်မလိုက်မှုကို ပျက်စီးစေပြီး ရလာဒ်များ၏ တရားဝင်မှုသည်လည်း လျော့နည်းနိုင်ပါသည်။
- လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများနှင့် အာဏာခွဲဝေခြင်း**
 လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန် တောင်းဆိုနိုင်သည့် အခွင့်အာဏာသည် အရေးအကြီးဆုံး အချက်များအနက် တစ်ခုဖြစ်သည်။ အဆိုပါအခွင့်အာဏာရှိသည့် ပုဂ္ဂိုလ် သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းသည် အဆိုပါမူဝါဒနှင့် သက်ဆိုင်သော အစီအစဉ်များကိုလွှဲပြောင်းပေးနိုင်ရန်အတွက် ထိုအခွင့်အာဏာကို အသုံးပြုနိုင် ပါသည် - သို့မဟုတ် အသုံးပြုမှုကို ခြိမ်းခြောက်နိုင်ပါသည်။ အဆိုပါအခွင့်အာဏာကို မည်သည့်နေရာတွင် စိတ်ချယုံကြည်စွာ ထားရှိမည်နည်း၊ နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုလုံးအတွင်း မည်သို့ထည့်သွင်းမည်နည်း၊ သမ္မတ၏ လွန်ကဲသောအခွင့်အာဏာကို ကန့်သတ်ရန် လိုအပ်လာလျှင်၊ အထူးသဖြင့် အသစ်ပြဋ္ဌာန်းထားသော၊ ကျိုးပေါက်လွယ်သော၊ သို့မဟုတ် ခွဲခြားမှု ရှိသော ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ခေါ်ယူကျင်းပရန် အခွင့်အာဏာကို သမ္မတအား ပေးအပ်ထားပါက ဆီလျော်မည်မဟုတ်ပေ။ တနည်းအားဖြင့် လွှတ်တော်၏ အခွင့်အာဏာကို ထပ်မံစစ်ဆေးရန်လိုအပ်လျှင် အုပ်ချုပ်ရေးတွင်ပါဝင်ခြင်းမရှိသည့် သမ္မတကဲ့သို့သော လွှတ်တော်ပြင်ပပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအား အချို့သောအခြေအနေမျိုးတွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန်

တောင်းဆိုနိုင်သည့်အခွင့်အာဏာကို ပေးအပ်ထားသင့်ပေသည်။ ဥပဒေပြုအဖွဲ့အစည်းများအား ထိုအခွင့်အာဏာပေးထားနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ၎င်းသည်လည်း အန္တရာယ်များလှပါသည်။ ဥပဒေပြုပုဂ္ဂိုလ်များသည် နိုင်ငံရေးအရ အပြစ်တင်ဝေဖန်မှုများကို ကာကွယ်နိုင်ရန်အတွက် ပြည်သူများအား ခက်ခဲသည့်မေးခွန်းများ မေးမြန်းခြင်းပြုလာနိုင်ပါသည်။

စဉ်းစားရမည့်အချက်
ဤနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီအခြေခံအုတ်မြစ်များ မည်မျှခိုင်မာမှုရှိသနည်း။ တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် အဆိုပါ အခြေခံအုတ်မြစ်များကို ပိုမိုခိုင်မာစေနိုင်သလား။ သို့မဟုတ် ပိုမိုလျော့နည်းစေပါသလား။ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်သည် ဒီမိုကရေစီ စနစ်ကိုခိုင်မာတောင့်တင်းအောင်ပံ့ပိုးပေးနိုင်ရန်အတွက်မည်သည့်ကြိုတင်ကာကွယ်မှု ဆိုင်ရ စည်းမျဉ်းများနှင့် မူဝါဒများက ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသနည်း။

(၆) တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်အတွက် အခြားနည်းလမ်းများ

ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုကို တိုးမြှင့်ရန် သို့မဟုတ် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ထားသည့် အစိုးရအား စစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်ရန် စသည့်တူညီသောရည်မှန်းချက်များကို အောင်မြင်အောင်ဆောင်ရွက် နိုင်သည့် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ၏အခြားသော နည်းလမ်းများစွာ ရှိပါသည်။

- **လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စနစ်**
အများစုဖြစ်သော ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အခွင့်အာဏာနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ထိန်းညှိမည်ဆိုလျှင် အချို့သောလွှတ်တော်နှစ်ရပ်စနစ်သည် ဒီမိုကရေစီ စနစ်ကို ထိရောက်စွာ အစားထိုးဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ထိုအခြေအနေတွင် မူလလွှတ်တော်နှင့် ကွဲပြားခြားနားပြီး ပါတီစွဲအခြေအနေမတူညီသည့် (ရွေးကောက်ပွဲစနစ်၏ သဘော သဘာဝအရ) အားကောင်းသော ဗီတိုအာဏာ အပ်နှင်းထားသည့် ဒုတိယလွှတ်တော်ရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဒုတိယလွှတ်တော်ကို ရွေးချယ်ရာ၌ မဲဆန္ဒရှင်များသည် ကိစ္စတစ်ရပ်အပေါ် ၎င်းတို့၏ အမြင်များကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့် မပြုထားဘဲ ထောက်ခံခြင်း သို့မဟုတ် ကန့်ကွက်ခြင်းကိုပြု လုပ်ရန်ဖြစ်ပါသည်။ ဒုတိယလွှတ်တော်သည် ပထမ လွှတ်တော်ကဲ့သို့ပင် လက်ရွေးစင် လူတန်းစား (elites)များကို အလွန်အကျွံကိုယ်စားပြုနိုင်ပါသည်။
- **လွှတ်တော်ဖျက်သိမ်းခြင်းနှင့် ရွေးကောက်ပွဲအသစ်ကျင်းပခြင်း**
တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းကဲ့သို့ အရေးကြီးသည့် ဆုံးဖြတ်ချက် များအား အတည်ပြုရန်အတွက်အသုံးပြုမည်ဆိုလျှင် အချုပ်အခြာအာဏာကို ပိုင်ဆိုင်သည့် ပြည်သူလူထု၏ ဆန္ဒသဘောထားကိုထင်ဟပ်စေသင့်ပြီး လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံး (ဖျက်သိမ်း လိုက်သည့်လွှတ်တော်နှင့်ကြားကာလ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကျင်းပပြီး ပြန်လည်ဖွဲ့စည်း သည့် လွှတ်တော်)က အတည်ပြုရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဤနည်းလမ်းကို နယ်သာလန်နိုင်ငံနှင့် နော်ဝေးနိုင်ငံများတွင် အသုံးပြုပါသည်။ အဆိုပါနည်းစနစ်၏ အားနည်းချက်မှာ ပြည်သူလူထုကို မေးမြန်းထားသည့် အရေးကြီးသော မေးခွန်းများသည် ရွေးကောက်ပွဲမဲဆွယ်ရာ၌တစ်ခြားသော ကိစ္စရပ်များဖြစ်သော အစိုးရသစ်အဖြစ် မည်သူကို ရွေးချယ်မည်နည်းဆိုသည့် ကိစ္စရပ်များ

အောက်တွင်မေးမြန်းသွားနိုင်ပြီး အသစ်ရွေးချယ်ထားသည့် လွှတ်တော်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များ သည်လည်း မေးမြန်းထားသောကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ပြည်သူလူထု၏ သဘောထားကို ထင်ဟပ်နိုင်မည်မဟုတ်ပါ။

- **ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သော ဒီမိုကရေစီ**
ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရန် ခက်ခဲသည့်နိုင်ငံ သို့မဟုတ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကြောင့် သဘောထားကွဲလွဲချက်များရှိသည့်နိုင်ငံများတွင် ယခုသင်ပုန်းကြီး အစပိုင်းတွင်ဆွေးနွေးခဲ့သည့် လူထုပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သောစီမံဆောင်ရွက်ချက်များသည် နိုင်ငံရေးကိစ္စများနှင့်ပတ်သက်သည့် လူထုအမြင်နှင့် ထင်မြင်ယူဆချက်များကို ကြားသိရစေသည့် နောက်ထပ်နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် အစိုးရသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဥပဒေအမိန့် သို့မဟုတ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအရ လူထုပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် စီမံဆောင်ရွက်ချက်များကို လုပ်ဆောင်ရန်တာဝန်ရှိလျှင် ၎င်းကို ပွင့်လင်းမြင်သာသည့် နည်းလမ်းများဖြင့် လုပ်ဆောင်ရန်လိုအပ်ပြီး လက်ရွေးစင်မဟုတ်သော (non-eleites) လူတန်းစားများပါ ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် ကြိုးစားလုပ်ဆောင်ရပါမည်။
- **လူထုသဘောထား စစ်တမ်းကောက်ယူမှု**
ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ရာတွင် ကျယ်ပြန့်စွာအသုံးပြုသည့် နောက်ထပ်နည်းလမ်းမှာ အစိုးရက လူထုနှင့် သီးသန့်အုပ်စုများ၏ သဘောထားမေးမြန်းခံယူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါနည်းစနစ်များကို သီးခြားရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ပေးနိုင်ပြီး ပြည်လုံးကျွတ်လူထု ဆန္ဒဖော်ထုတ်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် ပြည်သူလူထုပူးပေါင်းပါဝင် ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းနှင့် ဥပဒေပြုခြင်းတို့တွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိခြင်းများ ဖြစ်လေ့ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် အစိုးရအနေဖြင့် ပြည်သူလူထုအမြင်များကို သိရှိခွင့်ရရှိပါသည်။ အစိုးရက အဆိုပါဆန္ဒများအား တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက် ပေးခြင်းရှိမရှိနှင့် မည်သို့ဆောင်ရွက်မည်ဆိုသည်မှာ အခြားနိုင်ငံရေးကိစ္စများနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအချက်များပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။ ဖြစ်ရပ်အများစုတွင် အစိုးရမှ ပြည်သူလူထုလိုလားသည့်အချက်များအရ မူဝါဒများကို ပြန်လည်သတ်မှတ်သည်ထက် အစိုးရလိုလားသည့် မူဝါဒများကို လူထုထံဖြန့်ဖြူးရန်အတွက် အဆိုပါသတင်းအချက်အလက်များကို အသုံးပြုပါသည်။

စဉ်းစားရမည့်အချက်များ
တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်၏အခြားသောနည်းလမ်းများသည် သင့်နိုင်ငံအခြေအနေနှင့် ပိုမိုသင့်လျော်မှုရှိပါသလား။ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် ဒီမိုကရေစီ၏ လက္ခဏာရပ်များသည် လူနည်းစုများပါဝင်လာနိုင်သည့် သင့်လျော်သည့် နည်းလမ်း ဖြစ်ပါသလား။ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ၏အခြားသောနည်းလမ်းများသည် မည်သည့် တို့ကို မဆောင်ရွက်နိုင်သနည်း။

(၇) နမူနာများ

နိုင်ငံ	တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီ အမျိုးအစား	စတင် ဆောင်ရွက်သူ	အကြောင်းအရာ	စည်းမျဉ်းများ - အကျိုးသက် ရောက်မှု၊ အများစု စသည်
ဆွီဒင်နိုင်ငံ ၁၉၁၇ ခုနှစ်မှ စတင်ပြီး ဒီမို ကရေစီစနစ် ကျင့်သုံးသည်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ရှိသည်။ ပါတီစုံစနစ် ဖြစ်သည်။	အကြံပေးနိုင် သည့်လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲ	ရွေးချယ်မှုပြုနိုင် သည်။ လွှတ်တော်၏ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ် ခွင့်ရှိသည်။ လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ် သုံးပုံတစ်ပုံက တောင်းဆိုလျှင် ပြုလုပ်ရမည်။	မည်သည့်ကိစ္စ မဆို၊ လွှတ်တော်မှ အတည်ပြုပြီးသော သို့ရာတွင် နောက်လာမည့် လွှတ်တော်မှ အတည် မပြုသေးသည့် အခြေခံဥပ ဒေ ပြင် ဆင်သတ် မှတ်ခြင်းနှင့်သာ သက်ဆိုင်သည်။	အကြံပေးခြင်း၊ မထောက်ခံလျှင် ရလဒ် များသည် တရားဝင် အတည်ပြုပြီးထောက်ခံလျှင် အကြံပြုနိုင်သည်။ (လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲသည် အဆိုပြုထားသည့် ပြင်ဆင်ချက်များကို ဗီတိုအာဏာဖြင့် ပယ်ဖျက် နိုင်၊ လွှတ်တော်က အဆုံး သတ် အတည်ပြုသည်)
လတ်ဗီးယားနိုင်ငံ ၁၉၉၁ ခုနှစ်မှ စတင်ပြီး ဒီမို ကရေစီစနစ် ကျင့်သုံးသည်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ရှိသည်။ ပါတီစုံစနစ် ဖြစ်သည်။	အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲ ဥရောပသမဂ္ဂ သဘောတူစာချုပ် ဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုချက်	တိကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက် အချို့ကို လွှတ်တော်မှ ပြင်ဆင်ခွင့်ရှိသည်။ ရွေးချယ်မှု ပြုနိုင်၊ လွှတ်တော်အမတ် အများစု၏ ထောက်ခံမှုဖြင့် ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။ မဲဆန္ဒရှင် ၁၀ ပုံ တစ်ပုံကသမ္မတထံ လျှောက်ထားခြင်း	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ အခြေခံအချက် များ ပြင်ဆင်ခြင်း၊ လတ်ဗီးယားနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂ နိုင်ငံများအကြား ဆက်ဆံရေး အပြောင်းအလဲ၊ မည်သည့် ဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင် ခြင်းမဆို၊ သို့ရာ တွင် ဘတ်ဂျက်နှင့် ဘလ္ဂေးရီး ဥပဒေ၊	ဆန္ဒမဲပေးခွင့်ရှိသူ ထက်ဝက်ကထောက်ခံလျှင် အတည်ပြုနိုင်သည်။ မဲပေးသူဦးရေသည် ပြီးခဲ့သည့် လွှတ်တော် ရွေးကောက်ပွဲနှင့် အနည်းဆုံးညီမျှလျှင် အများစုထောက်ခံမှုဖြင့် တရားဝင် အတည်ပြုနိုင် သည်။ ရိုးရိုးဥပဒေအတွက် ဖြစ်လျှင် မဲပေးသူဦးရေ သည် ပြီးခဲ့သည့် လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲ နှင့် အနည်းဆုံးညီမျှလျှင်

			ပြောင်းရွှေ့ခြင်းနှင့် စစ်မှုထမ်း ဥပဒေ၊ စစ်ကြေညာခြင်း၊ သဘော တူစာချုပ် နှင့် အရေးပေါ် အခြေအနေ ကြေညာခြင်းတို့ မပါဝင်၊	အများစုထောက်ခံမှုဖြင့် တရားဝင် အတည်ပြုနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးအတွက်ဖြစ် လျှင် ဆန္ဒမဲပေးခွင့်ရှိသူ ထက်ဝက်ကျော်က ထောက်ခံလျှင် တရားဝင် အတည်ပြုနိုင်၊
	အများစု သို့မဟုတ် သမ္မတ၏ ဗီတို အာဏာနှင့် ပတ် သက်သော လူထု ဆန္ဒခံယူပွဲ၊	လွှတ်တော်အမတ် သုံးပုံတစ်ပုံ သို့မဟုတ် သမ္မတ သည်ဥပဒေသစ်ကို နှစ်လ ဆိုင်းငံ့နိုင် သည်။ အဆိုပါ ကာလအတွင်း မဲဆန္ဒရှင်များ၏ ၁၀% မှ တောင်း ဆိုလျှင် လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲ ကျင်းပနိုင်၊	မည်သည့် ဥပဒေမဆို အထက်ပါ ကန့်သတ်ချက် များအတိုင်း ဖြစ်သည်။ လွှတ်တော် ဖျက်သိမ်းခြင်း၊ (လွှတ်တော် တစ်ရပ်သာရှိ)	မဲပေးသူအရေ အတွက် သည်ပြီးခဲ့သည့် ရွေးကောက်ပွဲတွင် မဲပေးသူဦးရေ အရေ အတွက်၏ အနည်းဆုံး တစ်ဝက်ရှိလျှင် အတည်ပြုနိုင်သည်။ အများစုက ဥပဒေကို ကန့် ကွက်လျှင် ထိုဥပဒေ သည် ပျက်ပြယ်သည်။
	ဖျက်သိမ်းခြင်း အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ	သမ္မတ		မဲဆန္ဒရှင်ထက်ဝက်ကျော်မှ ဖျက်သိမ်းလိုလျှင် လွှတ်တော်ဖျက်သိမ်းနိုင်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲအသစ် ကျင်းပနိုင်သည်။ ထိုသို့ မဟုတ်လျှင် သမ္မတကို ဖယ်ရှားနိုင်သည်။
ဥရုဇွေးနိုင်ငံ	ငြင်းပယ်နိုင်သော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ	မဲဆန္ဒရှင်များ၏ ၂၅ %	ယခင်နှစ်များက ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် ဥပဒေများကိုဖျက် သိမ်းခြင်း သို့သော် အခွန်နှင့်ဆိုင်သော ဥပဒေများနှင့်အခြား သတ်မှတ် ထား သော ဘဏ္ဍာရေး ကိစ္စများ မပါဝင်။ ဥပဒေအဆိုပြုရာ၌ (အထက်တွင် ကန့်သတ်ထား သည့်အတိုင်း)	ဥရုဇွေးနိုင်ငံသမ္မတသည် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို အဆို ပြုရန်အခွင့်အာဏာမရှိပါ။ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရာ တွင် သတ်မှတ်ထားချက်မှ လွဲ၍ အခွင့်အာဏာသည် ပြည်သူလူထုထံတွင် ရှိ သည်။
	ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုများ	မဲဆန္ဒရှင်များ၏ ၂၅ %		

	အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ နိုင်ငံသား များ၏ ပဏာမ ဆောင်ရွက်ချက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲ	မဲဆန္ဒရှင်များ၏ ၁၀ % ဥပဒေပြုရေး အဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ညီလာခံ ၏ အတည်ပြု ချက် ရရှိရန်လို၊	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင်ခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင်ခြင်း၊	မဲပေးသူ အနည်းဆုံး ၃၅% ရှိပြီး အများစုက ထောက်ခံ လျှင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ခြင်းဆိုင်ရာ လက်မှတ်ရေးထိုး တောင်းဆိုမှုများသည် တရားဝင် အတည်ဖြစ် သည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကိုလာမည့် ဥပဒေပြု လွှတ်တော် ရွေးကောက်ပွဲနှင့် တစ်ပြိုင်နက်ကျင်းပသည်။ (ထိုသို့မဟုတ်လျှင် အဆိုပြုသည့် ၆လအတွင်း ကျင်းပရမည်ဖြစ်ပြီး ဤကဲ့သို့ ကိစ္စရပ်များတွင် နောက်လာမည့် ရွေးကောက်ပွဲနှင့် တစ်ချိန် တည်း မဲပေးခြင်းဖြစ်နိုင် ပါသည်)
ဂါနာနိုင်ငံ ၁၉၉၂ ခုနှစ်မှ စတင်ပြီး ဒီမို ကရေစီ စနစ် ကျင့် သုံးသည်	နယ်နိမိတ် ပြောင်းလဲ သတ်မှတ်မှုအပေါ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပ၊	မဖြစ်မနေ	နယ်နိမိတ် ပြောင်းလဲ သတ်မှတ်ခြင်း၊	မဲပေးသူ အနည်းဆုံး ၅၀% ရှိပြီး မဲပေးသူများ၏ ၈၀ % က ထောက်ခံလျှင် ပြဋ္ဌာန်း နိုင်သည်။ ဒေသချင်း ပူးပေါင်းသည့်ကိစ္စဖြစ်လျှင် မဲပေးနိုင်သည့်လူထု၏ ၆၀% က ထောက်ခံရန် လိုအပ်သည်။
ပြည်သူ့သမ္မတ နိုင်ငံဖြစ်သည်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ရှိသည်။	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲ အခြားလူထု ဆန္ဒခံယူပွဲများ	မဖြစ်မနေ၊ ရွေးချယ်နိုင်- ဥပဒေပြုအဖွဲ့က လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရန် ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည်။	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၏ ပြုပြင်ရန်ခက်ခဲ သော အချို့ အပိုင်းများ၊ မည်သည့်ကိစ္စ မဆို၊ ကန့်သတ် ချက် မရှိ၊	မဲပေးသူအနည်းဆုံး ၄၀% ရှိပြီး မဲပေးသူများ၏ ၇၅ % မှ အတည်ပြုလျှင် ပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည်။ အတည်ပြုနိုင်၊ မပြုနိုင်ကို ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ မဲပေးသူ အနည်းဆုံး ၃၅% ရှိပြီး မဲပေးသူများ၏ ၇၀% ၏ထောက်ခံမှုဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းရမည်။

ဘော့စ်ဝါနာနိုင်ငံ ၁၉၆၆ ခု နှစ်မှ စတင်ပြီး ဒီမို ကရေစီ ကျင့်သုံး သည်။ စနစ်နှစ်မျိုး ပေါင်းစပ် ကျင့်သုံးသည်။ လွှမ်းမိုးသော ပါတီ	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင်ခြင်း	မဖြစ်မနေ၊	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေအချို့ ပြင်ဆင်ခြင်း၊	မဲပေးသူအများစု ထောက်ခံ မဖြင့်ပြဋ္ဌာန်းသည်။ (မှတ်ချက်- လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲများတွင်လာရောက် မဲပေးမှုမှတ်တမ်းသည် နည်းပါးသည်။ ၁၉၉၇ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲပြုပြင် ပြောင်းလဲရေးအတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် လာရောက်မဲပေးသူ ၁၇ % သာရှိသည်။ ၂၀၀၁ ခုနှစ် တရားစီရင်ရေးစနစ် ပြုပြင် ပြောင်းလဲခြင်း ဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် လာရောက်မဲပေးမှုသည် ၅% ထက်လျော့နည်း သည်)

(ဂ) အဆုံးအပြတ်ပေးသည့် မေးခွန်းများ

- (၁) နိုင်ငံရေးစနစ်တွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီသည် မည်သည့်အခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်ရန် မျှော်လင့်ထားပါသနည်း။ ကိုယ်စားပြုစနစ်တွင် ရံဖန်ရံခါအသုံးပြုရန် သို့မဟုတ် မူဝါဒချမှတ်ခြင်း၏ ပုံမှန်သွင်ပြင် လက္ခဏာတစ်ရပ်အဖြစ် အသုံးပြုရန် ရည်ရွယ်ထားပါသလား။
- (၂) ပထမမေးခွန်း၏အဖြေသည် အခြေခံဥပဒေတွင် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက် ဖြစ်သည့် မည်သူက မည်သည့်ရည်ရွယ်ချက်အရ ပြုလုပ်မည်စသည်တို့ကို မည်သို့ အဖြေပေးသနည်း။
- (၃) တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် နိုင်ငံရေးစနစ်တွင် အာဏာဖြန့်ဝေမှုအတွက် မည်သို့ ထင်ဟပ်စေပါသနည်း။ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအား အလွန်အာဏာရရှိစေနိုင်ပါသလား။
- (၄) နိုင်ငံရေးစနစ်သည် မည်သို့ကွဲပြားမှုများရှိနေပါသနည်း။ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ နည်းလမ်းများသည် ထိုအကွဲအပြဲကို ပိုမိုဆိုးရွားစေပါသလား။ ယင်းကိုကာကွယ်ရန်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လက်မှတ်ရေးထိုးတောင်းဆိုမှုများပြုလုပ်နိုင်သည့် အကြောင်းအရာများကို မည်သို့ကန့်သတ်ထားရန်လိုအပ်ပါသနည်း။
- (၅) တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် မဲပေးရန် အချိန်သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် မေးခွန်းများကို မည်သူက ပြင်ဆင်မည်နည်း။ အဆိုပါကိစ္စများကို အခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်းထားသင့်ပါသလား။ သို့မဟုတ် အဆိုပါကိစ္စရပ်များကိုဆောင်ရွက်ရန် အဖွဲ့အစည်း ဖွဲ့စည်းပြီး တာဝန်ပေးသင့်ပါသလား။ (ဥပမာ ရွေးကောက်ပွဲနှင့်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကော်မရှင်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကောင်စီ စသည်)
- (၆) တိုက်ရိုက်မဲပေးခြင်းကို စတင်ဦးဆောင်နိုင်မည့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ မည်သည့်အကြောင်းအရာ အပေါ်တွင်

ကျင်းပမည်။ အဆိုပြုထားသော အကြောင်းအရာအတွက်မဲပေးခြင်းသည် ခိုင်လုံမှုရှိ၊ မရှိကို မည်သူကဆုံးဖြတ်မည် စသည်တို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားချက် သည် ရှင်းလင်းပါသလား။ အဆိုပါစာပိုဒ်များတွင် နောင်အချိန် အငြင်းအခုံဖြစ်စေနိုင်သည့် မရှင်းလင်းသော စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များ ပါဝင်သလား။

(၇) တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကိုအကြံပေးခြင်း သို့မဟုတ် တရားဝင်ဖြစ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါစာပိုဒ်များသည် ရှင်းလင်းပြတ်သားမှု ရှိပါ သလား။ မေးခွန်းတစ်ခုကိုအကြိမ်ကြိမ်လူထုဆန္ဒခံယူနိုင်ပါသလား။

(၈) ညှိနှိုင်းမှုများကို မည်မျှကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လုပ်မည်နည်း။ သက်ဆိုင်သူများအားလုံးက တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ဆောင်ရွက်ချက်များကို ထောက်ခံပါသလား။ လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖျက်ဆီး လိုသူ တစ်ဦးဦးရှိပါသလား။ ထိုသို့ရှိလျှင် မည်သည့်အတွက်ကြောင့်နည်း။ ၎င်းတို့၏ကန့်ကွက် ခြင်းသည် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်မှုရှိပါသလား။

(၉) ကျမ်းကိုးစာရင်းနှင့် အသေးစိတ်ပတ်ရှုရန် ရင်းမြစ်များ

Bulmer, W. Elliot, 'Minority-Veto Referendums: An Alternative to Bicameralism', *Politics*, 31/3 (October 2011), pp. 107–20

International IDEA, *Direct Democracy: The International IDEA Handbook* (Stockholm: International IDEA, 2008), available at < http://www.idea.int/publications/direct_democracy/index.cfm >

Qvortrup, Matt, *A Comparative Study of Referendums: Government by the People* (Manchester: Manchester University Press, 2005, 2nd edition)

Smith, Graham, *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009)

Sussman, Gary, *When the Demos Shapes the Polis - The Use of Referendums in Settling Sovereignty Issues*, (Los Angeles, CA: Initiative and Referendum Institute, University of Southern California, 2002)

Tierney, Stephen, *Constitutional Referendums: The Theory and Practice of Republican Deliberation* (Oxford: Oxford University Press, 2012).

United Kingdom Constitution Unit and the Electoral Reform Society, *Report of the Commission on Referendums* (London: Constitution Unit and the Electoral Reform Society, 1996)

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)မှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ဩဂုတ်လ ၂၀၁၄ တွင် ထုတ်ဝေသော Constitution Building Primers: Direct Democracy အားတိုက်ရိုက် မြန်မာပြန်ဆိုထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်အား ဘာသာပြန်ဆိုရာတွင် International IDEA(မြန်မာ)မှ အတက်နိုင်ဆုံး မူရင်းအဓိပ္ပါယ် မထိခိုက်စေရန် အားထုတ်ကြိုးပမ်းထားပါသည်။ သို့သော် ဘာသာပြန်ဆိုမှုတွင် ကွဲလွဲချို့ယွင်းချက် တစ်စုံတစ်ရာရှိခဲ့ပါက မူရင်းအင်္ဂလိပ် ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေထားသောစာအုပ်တွင် ဖော်ပြချက်များကိုသာ ကိုးကားရန်ဖြစ်ပါသည်။ စာဖတ်သူအနေဖြင့် ဤဘာသာပြန်ဆိုမှု၏ အရည်အသွေးနှင့် တိကျမှုတို့အပေါ် တွင် အကြံပြုချက်တစ်စုံတစ်ရာရှိပါက ဖော်ပြပါ အီးမေးလ်လိပ်စာ info-myanmar@idea.int သို့ ပေးပို့မည်ဆိုပါလျှင် International IDEA မှ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ကြိုဆိုပါသည်။

ဤစာစဉ်အားလုံးကိုသော်လည်းကောင်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသော်လည်းကောင်း ဘာသာပြန်ဆိုရန် (သို့) ကူးယူရန်ခွင့်ပြုချက် တောင်းခံလိုပါက အောက်ပါလိပ်စာအတိုင်းတောင်းခံနိုင်ပါသည်။

ယခုပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသည် တိကျသောအမျိုးသား သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအကျိုးစီးပွားအပေါ်မှီခိုခြင်း မရှိပါ။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသောအယူအဆများသည် International IDEA၊ ယင်း၏ ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများကောင်စီ သို့မဟုတ် ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့သူများ ကောင်စီတို့၏အမြင်များ၊ သုံးသပ်ချက်များကို ကျိန်းသေပေါက်ကိုယ်စားပြု ဖော်ပြပေးခြင်းမရှိပါ။